

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Klavdija Zorec

**Analiza odnosov med političnimi strankami in interesnimi skupinami v
procesih pogajanj za izgradnjo »mega« igralniško-zabavišnega centra na
Goriškem**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Klavdija Zorec

Mentorica:izr. prof. dr. Alenka Krašovec

**Analiza odnosov med političnimi strankami in interesnimi skupinami v
procesih pogajanj za izgradnjo »mega« igralniško-zabavišnega centra na
Goriškem**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

...najprej poslušati in razumeti, šele nato (ob)soditi.

Za vso strokovno podporo in koristne nasvete pri nastajanju diplomskega dela se iskreno zahvaljujem svoji mentorici izr. prof. dr. Alenki Krašovec.

Za vsestransko pomoč, skrb in zaupanje posebno zahvalo namenjam svojim staršem in sestri Nataši, ki me znova in znova podpirajo od znotraj, ko vse ostalo zbledi.

Jernej, najlepše besede so premalo. Hvala.

Analiza odnosov med političnimi strankami in interesnimi skupinami v procesih pogajanj za izgradnjo »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem

Brez upoštevanja različnih zahtev in preferenc raznih interesnih skupin, njihovega učinkovitega sodelovanja z državnimi javnopolitičnimi igralci (zlasti parlamentarnimi političnimi strankami) ter vključenosti in upoštevanja raznovrstnih interesov v procesih oblikovanja in izvajanja javnih politik, ni mogoče uspešno uresničevati sprejetih javnopolitičnih odločitev oziroma doseči rezultata konsenzualno podprte odločitve s strani vseh javnopolitičnih igralcev. Ker sodobno javnopolitično okolje postaja vse bolj dovzetno za uvajanje sprememb in izzivov, ki odgovarjajo na vprašanja, kakšni načini odnosov in vrste sodelovanja se vzpostavljajo med posameznimi javnopolitičnimi igralci v nastalem policy omrežju, ter sočasno, kako obstoječa razmerja med igralci vplivajo na (ne)izvajanje določene javnopolitične odločitve (v pričujočem diplomskem delu gre za odločitev o izgradnji »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem), je za celovit pristop uresničevanja izgradnje omenjenega projekta potrebno upoštevati tudi težnje in moč posameznih interesnih skupin ter političnih strank za vplivanje in sodelovanje z ostalimi vključenimi igralci. Slednje je še posebej pomembno ob upoštevanju predpostavke, da lahko konfliktni odnosi in odsotnost sodelovanja med javnopolitičnimi igralci v policy omrežju negativno vplivajo na uspešnost izvajanja javnopolitičnih odločitev oziroma na javnopolitični izid (policy output).

Ključne besede: izvajanje javne politike, javnopolitično omrežje, politične stranke, interesne skupine, instrumentalizacija

An analysis of attitudes between political parties' and interest groups' in process of negotiations for "mega" casino and entertainment center construction in Goriško region.

Without taking into account different demands and preferences of various interest groups, their efficient cooperation with state public policy actors (especially with parliamentary political parties) and different interest inclusion and endorsement in policy-making process and later in process of implementation, no successful realization of decisions from public policy sphere is possible or rather no consensual decision, supported from all public policy actors, cannot be easily reached. Because contemporary public policy environment is getting more and more sensitive to establishment of changes and challenges, which are answering the questions, firstly, what kind of relations and sorts of collaborations are being established among individual public policy actors in newly created policy network and in the meantime, how already existing relations among actors impact on specific public policy decisions (non)implementation (in present diploma, the main theme is decision made about 'mega' casino and entertainment center construction in Goriško region), furthermore, is there important and needed to take into account also aspirations and power of interest groups and political parties for influencing and collaborating with other included actors for the complete access and permission to latter complex construction. Latter is however rather important by diploma thesis compliance, that conflict relations and lack of collaboration among public policy actors in policy networks, negatively impact on success and efficiency of public policy decisions and their implementation and on final policy output.

Key words: public policy implementation, policy network, political parties, interest groups, instrumentalization

KAZALO

1 UVOD	6
2 IZVAJANJE JAVNIH POLITIK	9
2.1 »TOP-DOWN« MODEL IZVAJANJA JAVNIH POLITIK.....	10
2.2 »BOTTOM-UP« MODEL IZVAJANJA JAVNIH POLITIK.....	11
3 KONCEPT JAVNOPOLITIČNIH OMREŽIJ	12
4 POLITIČNE STRANKE IN INTERESNE SKUPINE	15
4.1 INSTRUMENTALIZACIJA POLITIČNIH STRANK IN INTERESNIH SKUPIN (KOMUNIKACIJSKO OMREŽJE)	19
5 EMPIRIČNA ANALIZA	21
5.1 JAVNOPOLITIČNO OMREŽJE V PROCESU IZVAJANJA PROJEKTA ZA IZGRADNJO »MEGA« IGRALNIŠKEGA CENTRA NA GORIŠKEM	21
5.2 INTERESNE SKUPINE VERSUS POLITIČNE STRANKE?.....	23
5.2.1 VZORCI SODELOVANJA IN TEHNIKE VPLIVANJA.....	26
5.3 KONFLIKT ZARADI NEUPOŠTEVANJA DRUŽBENIH STROŠKOV	28
5.4 NEMOČ KONSENZUALNEGA OBLIKOVANJA JAVNIH POLITIK?	30
6 SKLEPNE MISLI	31
7 LITERATURA IN VIRI	34
8 PRILOGE	38
<i>PRILOGA A: INTERVJU Z GOSPODOM BOGDANOM VIDMARJEM (PREDSTAVNIKOM KOORDINACIJE ZA OMEJEVANJE IGRALNIŠTVA)</i>	38
<i>PRILOGA B: INTERVJU Z GOSPO LUCIJO MOZETIČ (PRESEDNICO DRUŠTVA ZA KAKOVOST BIVANJA V NOVI GORICI)</i>	47
<i>PRILOGA C: INTERVJU Z GOSPODOM IGORJEM DOLENCEM (PREDSTAVNIKOM SLOVENSKE DEMOKRATSKE STRANKE – SDS)</i>	50
<i>PRILOGA D: INTERVJU Z GOSPODOM MILOŠEM PAVLICO (PREDSTAVNIKOM SOCIALNIH DEMOKRATOV - SD)</i>	52
<i>PRILOGA E: INTERVJU Z GOSPODOM ZMAGOM JELINČIČEM PLEMENTIM (SLOVENSKA NACIONALNA STRANKA - SNS)</i>	53
<i>PRILOGA F: DOPIS GORIŠKEGA DRUŠTVA ZA KAKOVOST BIVANJA MINISTRSTVU ZA FINANCE RS</i>	55
<i>PRILOGA G: DOPIS GORIŠKEGA DRUŠTVA ZA KAKOVOST BIVANJA VLADI REPUBLIKE SLOVENIJE</i>	56

1 UVOD

»Mega« igralniško središče kot oblika zabavišnega turizma je postalo vse bolj privlačno, saj tradicionalne igralnice (igralni saloni) obiskovalcem ne zagotavljajo več posebnega doživetja. Izhodiščni raziskovalni problem je izgradnja igralniškega »mega« središča na Goriškem, načrtovanega v projektu Goriški turistični center¹, katerega cilj je vzpostaviti prvo središče (resort) zabavišnega turizma v Sloveniji in največjo tovrstno središče v Evropi, obenem pa urediti tehnološki steber, ki bo omogočal visokotehnološko igralniško ponudbo ter spodbujal tuja vlaganja, znanje in inovativne veščine trženja (Služba vlade za razvoj 2007, 94). Uresničitev izgradnje strateško načrtovanega »mega« igralniško-zabavišnega centra v goriški regiji bi pomenila izrazito povečanje ponudbe zabavišnega turizma ter vidno prispevala k večji turistični prepoznavnosti Slovenije kot turističnega cilja.

Osrednji namen raziskovalnega dela diplomske naloge je, na primeru gospodarskega projekta za izgradnjo »mega« igralniško-zabavišnega kompleksa na Goriškem, osvetliti vprašanje narave odnosov, vzpostavljenih med vključenimi javnopolitičnimi igralci pri omenjenem javnopolitičnem vprašanju. Upošteva je potek procesa oblikovanja in izvajanja javnih politik, se izbran javnopolitični problem nahaja v fazi implementacije (izvajanja) javne politike, ob čemer je potrebno izpostaviti, da se dejansko uresničevanje sprejete javnopolitične odločitve, to je izgradnja »mega« centra, ne izvaja, zato se bom v nadaljevanju med drugim osredotočila tudi na značilnosti in vzroke, ki privedejo do pojava neizvajanja določene javne politike, v tem procesu pa sodelujejo različni javnopolitični igralci z različnim stališči in interesi glede same izgradnje centra. V kontekstu razkrivanja interesov in analiziranja odnosov med javnopolitičnimi igralci se bom navezala na »*bottom up*« pristop (od spodaj navzgor), s pomočjo katerega bom poskušala ugotoviti razloge in poteze igralcev, ki so vplivali na neizvajanje javne politike. Na tej točki se bom v največji meri naslonila na pomen in učinkovitost (ne)sodelovanja ter medsebojnega vplivanja političnih strank na eni ter interesnih skupin na drugi strani. Interesni vidik in odnose med igralci, ki so povzročili konflikt v javnopolitičnem omrežju, bom raziskovala znotraj javnopolitičnega omrežja kot analitičnega

¹ Goriški turistični center je eden izmed gospodarsko usmerjenih projektov *Resolucije o nacionalnih razvojnih projektih 2007-2023*, ki zajema ključne (velike) razvojno-naložbene projekte, pri uresničitvi katerih sodeluje država in pri katerih se izvedba posameznega projekta na državni oziroma regionalni ravni osredotoči na razvojne pobude in sredstva ter z njimi dosega razvojni preboj države kot celote (Služba vlade za razvoj 2007, 76).

orodja in izhajala iz ideje o omrežju kot strukturi, ki vpliva na javnopolitični izid (*policy output*) oziroma prilagojeno pričujočemu primeru, na neizvajanje sprejete javnopolitične odločitve glede izgradnje »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem.

Uspešno in učinkovito izvajanje določene javne politike praviloma zahteva sodelovanje večjega števila raznovrstnih javnopolitičnih igralcev, zato načrtovano izvajanje projekta za izgradnjo »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem od vseh vpletenih javnopolitičnih igralcev zahteva usklajeno izmenjavo informacij in virov, ki jih poseduje posamezni igralec. Na tej ravni je javnopolitično omrežje, nastalo na primeru igralniško-zabavišnega kompleksa, mogoče obravnavati kot okolje za vzpostavljanje raznih načinov sodelovanja in oblik vplivanja vključenih javnopolitičnih igralcev ter za doseganje kompromisov med različnimi interesi (Bressers in O'Toole v Lajh 2007), ki imajo določen vložek pri dejanski (ne)izgradnji sprejete javnopolitične odločitve. Ker je omrežje moč razumeti tudi kot zbirališče za izmenjavo informacij in medsebojno koordinacijo med igralci za doseganje učinkovite implementacije, velja dodati, da v pričujočem primeru državni igralci nimajo ekskluzivne vloge pri izvajanju projekta, temveč so precej odvisni od raznih nevladnih igralcev (zlasti interesnih skupin). Obenem s tem zagovarjamo pristop od spodaj navzgor (glej Sabatier 1997), ki temelji na sklepanju kompromisov oziroma reševanju konfliktnih odnosov med raznovrstnimi javnopolitičnimi igralci, vpletenimi v projekt za izgradnjo »mega« igralniškega centra na Goriškem. Ob podanih izhodiščih hipotetično predpostavljam:

- 1. Vzpostavljeni medsebojni odnosi med posameznimi političnimi strankami in interesnimi skupinami so privedli do intenziviranja konfliktov v javnopolitičnem omrežju.**
- 2. Izrazito močni konflikti med posameznimi političnimi strankami in interesnimi skupinami so povzročili neizvajanje javne politike.**

Konfliktne odnose v tem primeru razumemo kot situacijo, kjer pride do nestrinjanja dveh ali več strani z določenimi cilji ene izmed strani, obenem pa se lahko različni interesi posameznikov, interesnih skupin ali katerihkoli drugih akterjev uresničujejo ravno s pomočjo konflikta² (Mitchell 1981), in ki lahko vplivajo na dejansko izvajanje oziroma uresničevanje

² Konfliktni odnosi so taki odnosi, ki predstavljajo skupni vzorec pričakovanj in čustvene usmerjenosti posameznih javnopolitičnih igralcev ter razlage k nastanku konfliktna situacije (Mitchell 1981). North (1986,

določene javne politike, v našem primeru na začetek izgradnje »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem.

Hipotetični predpostavki bom preverila z uporabo relevantnih raziskovalnih metod in tehnik, ki lahko v kar največji meri ponudijo rešitev na zastavljeno raziskovalno vprašanje. Predstavila bom tudi empirično analizo interpretacij izsledkov. Podatke bom zbrala s pomočjo:

1. *deskriptivne metode* za analizo relevantnih teoretskih pristopov o razsežnostih in raziskovanju javnopolitičnih omrežij, vlogo in značilnosti sodelovanja med političnimi strankami in interesnimi skupinami oziroma pomenom instrumentalizacije pri oblikovanju in izvajanju javnih politik ter podana izhodišča navezali na izbrano raziskovalno vprašanje, zlasti glede značilnosti in pristopov k raziskovanju interesov in odnosov moči med vpletenimi javnopolitičnimi igralci.
2. *analize primarnih podatkov*, to je formalno-pravnih dokumentov na nacionalni ravni.
3. *polstrukturiranih družboslovnih intervjujev* s predstavniki ključnih interesnih skupin (Društvo za kakovost bivanja in Koordinacija za omejevanje igralništva) ter s predstavniki posameznih parlamentarnih političnih strank³ (Slovenska demokratska stranka – SDS, Socialni demokrati – SD, in Slovenska nacionalna stranka – SNS).
4. *sekundarne analize podatkov* oziroma rezultatov anket, izvedenih v okviru projekta »*Posttranzicijska država vs. civilna družba*«⁴ iz leta 2003, o sodelovanju poslancev/poslank in poslanskih skupin s civilno družbo. Upoštevala bom tudi podatke iz *Raziskave stališč poslancev o delovanju Državnega zbora RS*. Te ankete so bile izvedene leta 1994, 1998 in 2008 pod okriljem Centra za politološke raziskave na Fakulteti za družbene vede. Naslonila se bom tudi na podatke raziskave med sedemdesetimi interesnimi skupinami iz leta 1996, s čimer bom preverila, ali se tema o medsebojnem sodelovanju med političnimi strankami in interesnimi skupinami ter njihovem vplivu na (ne)izvajanje projekta za izgradnjo »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem v širšem pogledu nanaša na značilne vzorce vedenja med političnimi strankami in interesnimi skupinami v slovenskem okolju.

226) meni, da pride do konflikta tedaj, ko dva ali več igralcev oziroma skupin igralcev zasleduje cilje, zaseda iste pozicije, igra nerazdružljive vloge oziroma ime nezdružljive cilje in predstave o določeni zadevi.

³ Intervjuji opravljani s predstavniki tistih političnih strank, ki so se pozitivno odzvale na prošnjo in vabilo k sodelovanju v pričujočem raziskovalnem delu.

⁴ »*Posttranzicijska država vs. civilna družba*« je bil naziv raziskovalnega projekta, ki sta ga v sklopu ciljnega raziskovalnega programa »Konkurenčnost Slovenije 2001-2006« sofinancirala Državni zbor Republike Slovenije in Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, izvedel pa ga je Inštitut za civilizacijo in kulturo (Brglez ur. 2004).

Ob uporabljenih raziskovalnih tehnikah velja dodati, da bi za natančnejšo osvetlitev raziskovalnega vprašanja bilo potrebno upoštevati kompleksnejši nabor tehnik, še posebej poglobljene sekundarne analize vsebin množičnih medijev glede poročanja o stališčih in potezah političnih strank in interesnih skupin do projekta o izgradnji »mega« igralniško-zabavišnega kompleksa ter izvedbo družboslovnih intervjujev z večjim številom predstavnikov iz posameznih političnih strank. Ti podatki bi pojasnili vprašanje večinskega soglašanja članov določene politične stranke s sprejeto odločitvijo o širitvi igralniške ponudbe znotraj te stranke. Iz omenjenega razloga bo končne izsledke pričujoče analize potrebno relativizirati (Krašovec 2002).

2 IZVAJANJE JAVNIH POLITIK

Ker se izbrani javnopolitični problem nahaja v fazi izvajanja javne politike, ki jo zajema tudi empirični del naloge, je smiselno, da jo na tem mestu podrobneje predstavim. Proces izvajanja (implementacije) javnih politik se največkrat opredeljuje kot skupek tistih dejavnosti vladnih in nevladnih igralcev, ki so usmerjene k doseganju ciljev, opredeljenih v fazi oblikovanja javne politike (Van Meter in Van Horn v Lajh 2007, 158). Na tej ravni implementacija ne pomeni zgolj upravnega postopka izvajanja, temveč se razširi na polje kompleksne družbene dejavnosti, v kateri imajo pomembno vlogo vprašanja moči, sredstev, interesov in vrednot. Da je proces oblikovanja in izvajanja javnih politik učinkovit ne zadostuje le, da je določena javna politika uzakonjena oziroma predstavlja del formalne dokumentacije, temveč je nujno potrebno, da se javna politika dejansko izvaja in udejanja v praksi. V zadnjem desetletju politološka teorija o izvajanju javnih politik izhaja iz razlikovanja med dvema temeljnima pristopoma preučevanja: od zgoraj navzdol (*top-down* model) in od spodaj navzgor (*bottom-up* model). V pričujoči raziskovalni nalogi bom predstavila ključne značilnosti obeh pristopov, zlasti v kontekstu neizvajanja določene javne politike, ter se v nadaljevanju osredotočili zgolj na *bottom-up* model (glej Sabatier 1997), ki je med drugim tudi izhodišče izbranega raziskovalnega problema. Sabatier (1997, 282) na temelju primerjave med pristopi preučevanja implementacije javnih politik od zgoraj navzdol in od spodaj navzgor izpostavi naslednje značilnosti ločevanja:

Tabela 2: Značilnosti »top-down« in »bottom-up« modela

	top-down model	bottom-up model
Začetna točka preučevanja problema	sprejete (centralne) vladne odločitve glede določene javne politike	vzpostavljena (lokalna) struktura za izvajanje (omrežje)
prepoznavanje igralcev v procesu	od zgoraj navzdol in od vladnega k zasebnemu sektorju	od spodaj navzdol (sočasno vladni in zasebni sektor)
merila (kriteriji) za vrednotenje	jasno opredeljena: ocena doseganja formalno zastavljenih ciljev	niso jasno opredeljena: karkoli, na kar se analitik osredotoči v sklopu problema
namen preučevanja izbranega problema	način vodenja sistema določenega igralca za doseg javnopolitičnih ciljev	strateške interakcije med številnimi javnopolitičnimi igralci v omrežju

Vir: Sabatier (1997, 282).

2.1 »TOP-DOWN« MODEL IZVAJANJA JAVNIH POLITIK

Ker procesna faza izvajanja javne politike pomeni uresničevanje zapletene družbene dejavnosti, kjer zastopajo pomembno mesto vprašanja interesov in moči, v fazi implementacije lahko prihaja do številnih težav in nepredvidenih situacij, ki onemogočajo doseganje »popolne« (to je brez napak) implementacije (Hogwood in Gunn 1984). Analiza (ne)izvajanja izbranega javnopolitičnega vprašanja tako neposredno vključuje prepoznavanje negativnih dejavnikov in iskanje vzrokov za implementacijski primanjkljaj oziroma razkrivanje razlogov, ki so vplivali na neizvajanje projekta za izgradnjo »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem. Za samo preučevanje izbranega problema je primerneje uporabiti pristop *bottom-up*. Model preučevanja *top-down* nadaljuje klasično upravno tradicijo, kjer se implementacija obravnava kot administrativni proces izvajanja političnih odločitev po liniji od zgoraj navzdol (Lajh 2007). Hogwood in Gunn (1984, 199-206) navajata, da je rezultat izvajanja posamezne javne politike med drugim odvisen od naslednjih predpogojev, ki morajo biti v največji meri izpolnjeni, da bi bila implementacija učinkovita, kar najbolj optimalna in »popolna«:

1. Odsotnost negativnih zunanjih dejavnikov, ki bi lahko vplivali na javnopolitične igralce, pristojne za samo implementacijo.
2. Javna politika, ki se izvaja, mora temeljiti na veljavni teoriji vzroka in posledice, kar se nanaša na jasno formulacijo javne politike ter pravilno razumevanje vzrokov za nastanek odločitve in predvidenih učinkov s strani vseh vpletenih igralcev.

3. Število odnosov odvisnosti mora biti minimalno, v nasprotnih primerih, kadar implementacija zahteva natančno medsebojno sporazumevanje in usklajevanje med velikim številom javnopolitičnih igralcev s (pogosto) nasprotujočimi si interesi, je možnost za neuspešno implementacijo ali celo neizvajanje veliko večja.
4. Potrebno je razumevanje in soglasje glede ciljev, kar predvideva popolno razumevanje osrednjih ciljev, obenem pa tudi soglasje vseh igralcev glede sprejetih ciljev.

Kritika pristopa od zgoraj navzdol izpostavlja, da zagovorniki vladne igralce v preveliki meri postavljajo v središče javnopolitičnega procesa, s tem pa zapostavljajo vlogo in pomen ostalih javnopolitičnih igralcev, zlasti raznih interesnih skupin, družbenih gibanj in podobno (Lajh 2007, 161).

2.2 »BOTTOM-UP« MODEL IZVAJANJA JAVNIH POLITIK

V težnji po odpravi kritik *top-down* pristopa se je oblikoval alternativni pogled za pojasnjevanje faze implementacije oziroma *bottom-up* pristop (pogled od spodaj navzgor), ki implementacijo (nasprotno) obravnava kot svojevrsten politični proces interakcije med posameznimi javnopolitičnimi igralci na temelju sklepanja kompromisov, povratnih vplivov in podobno (Grdešić 1995). *Bottom-up* pogled izvajanja javnih politik predpostavlja, da mora biti odnos med javno politiko in njenim izvajanjem obravnavan kot proces interakcije med tistimi, ki želijo politiko postaviti v »realnost«, in tistim, od katerih je izvajanje odvisno. V tem kontekstu je implementacija pogosto odvisna od pogajanj in sklepanj kompromisov med:

1. nasprotujočimi si vrednotami.
2. različnimi interesi znotraj implementacijskih struktur.
3. oblikovalci javnih politik, izvajalci javnih politik in ciljno skupino državljanov, ki jih bodo določene javne politike neposredno zadele (Barret in Hill v Ham in Hill 1984; Sabatier 1997).

V sklopu javnopolitičnih omrežij implementacija javnih politik od spodaj navzgor zavrača hierarhične odnose med igralci ter sloni na razmerjih vpliva in moči, potencialnih konfliktih ter usklajevanju interesov in vrednot med vsemi vpletenimi deležniki (Sabatier 1997). Sabatier (1997) meni, da pristop od spodaj navzgor izrazito poudarja pomen in učinke strateškega delovanja javnopolitičnih igralcev, ki so na kakršenkoli način vpleteni v določen javnopolitični problem. Sočasno se pristop »od spodaj navzgor« nanaša na identificiranje omrežja javnopolitičnih igralcev, ki so vpleteni v proces izvajanja na enem ali več lokalnih

področjih, ter ob tem vključuje tudi vprašanja ciljev, strategij, delovanja in povezav vpletenih igralcev (Sabatier 1997, 277).

3 KONCEPT JAVNOPOLITIČNIH OMREŽIJ

Koncept javnopolitičnih omrežij izhaja iz ideje spoznavanja, preučevanja omrežja odnosov med igralci, ki se v izbranem javnopolitičnem prostoru vključujejo in (so)oblikujejo proces oblikovanja in izvajanja politik (Kustec-Lipicer 2007, 89). V tem pogledu se javnopolitično omrežje definira kot koncept, ki s svojim obstojem predstavlja nove spektre kvalitete v naravi odnosov med državo in civilno(-interesnim) poljem (Marin in Mayntzova 1991). Bomberg trdi (Daugbjerg 1998), da so javnopolitična omrežja konceptualno prepoznana kot pomemben niz javnih in zasebnih igralcev, ki so odvisni od različnih virov, s katerimi razpolagajo, kar vpliva na vzpostavitev različnih odnosov med vpletenimi igralci z značilnimi interesi. Ob tem gre izpostaviti, da javnopolitični igralci potrebujejo drug drugega, saj si znotraj institucionalnega okvirja, v katerem se gibljejo, ne morejo zagotoviti vseh potrebnih virov za svoje delovanje. Značilnosti nastalih odnosov in posledično lastnosti omrežij pa nadalje pomembno vplivajo tudi na javnopolitične rezultate oziroma na nadaljnji potek procesa oblikovanja in izvajanja javnih politik (Kustec-Lipicer 2007, 90), kot morebitna posledica nasprotnih oziroma konfliktnih interesov. Bibič (1981, 170) trdi, da konfliktni interesi nastanejo, ko se določen interes lahko uresniči izključno na način, da se drugi interesi ne uresničijo ali se uresničijo v manjši meri oziroma, ko si igralci zastavljajo različne cilje, ki med seboj niso združljivi.

Eden najpogostejših pristopov za razkrivanje interesov in odnosov med vpletenimi javnopolitičnimi igralci v procesu oblikovanja in izvajanja določene javne politike, ki lahko povzročijo konflikt v policy omrežju in posledično vplivajo na neizvajanje javne politike, izhaja iz predstave o javnopolitičnem omrežju kot strukturi, ki vpliva na javnopolitični izid (*policy output*) (Daugbjerg 1998, 41). Daugbjerg (1998, 41-44) meni, da je strukturne razsežnosti, ki vplivajo na odločitve in vedenje igralcev v javnopolitičnem omrežju ter javnopolitični izid (oziroma vprašanje dejanskega izvajanja javne politike), med drugim mogoče osvetliti tudi z upoštevanjem naslednjih značilnosti oziroma kriterijev:

1. članstvo v javnopolitičnem omrežju je element, ki se nanaša na število državnih in civilno-družbenih igralcev, možnosti vstopa posameznega igralca v omrežje ter posledično na določitev vrste javnopolitičnega omrežja⁵.
2. integracija igralcev znotraj javnopolitičnega omrežja je razsežnost, ki se ukvarja z obliko in kakovostjo interakcije med igralci, stopnjo medsebojne povezanosti, kanali komunikacije ter z vzpostavljenimi načini reševanja konfliktov v omrežju.
3. značilnosti institucionalizacije je vidik, ki po Daugbjergu (1998) vsebuje vprašanje, ali v javnopolitičnem omrežju obstaja konsenz o načelih in določilih, ki podpirajo javnopolitične odločitve in vprašanje o postopkih, s katerimi se dostopa do javnopolitičnih problemov.
4. vrste interesov⁶ javnopolitičnih igralcev so element, ki razkriva naravo in obseg interesov igralcev v omrežju, ki lahko v izbranem omrežju povzročijo konflikt med vpletenimi javnopolitičnimi igralci.

Navedeni kriteriji za preučevanje odnosov med vpletenimi javnopolitičnimi igralci v javnopolitičnem omrežju se nanašajo na strukturne razsežnosti, ki predstavljajo temeljni razvoj omrežnega koncepta, sposobnega razložiti javnopolitični proces in izid. Daugbjerg (1998, 42-43) trdi, da je največja uporabnost omrežnega koncepta sicer še vedno v opisovanju odnosov med državnimi in civilno-družbenimi igralci, vendar z iskanjem vzrokov, ki vplivajo na vzpostavljene odnose in s tem tudi na javnopolitični izid, pridobiva tudi na razlagalni vrednosti. V kontekstu podanih kriterijev velja dodati, da je s poznavanjem različnih lastnosti, ki opredeljujejo posamezne prikazane dimenzije, mogoče opredeljevati različne tipe odnosov med igralci v javnopolitičnem omrežju ter prepoznati naravo prevladujočih odnosov, ki lahko vplivajo na uspešnost izvajanja določene javne politike (Kustec-Lipicer 2007, 92). Omenjen pristop raziskovanja odnosov med igralci v javnopolitičnem omrežju je tako mogoče navezati na preverjanje in opisovanje praktičnih primerov, saj se z uporabljenim načinom ob upoštevanju lastnosti pojasnjevanja (in tudi napovedovanja) rezultatov glede uspešnosti (in učinkovitosti) izvajanja javne politike, ki izhajajo iz nastalih odnosov, izognemo preozki naravnosti zgolj v opisovanje (Dowding 1995).

⁵ Skrajni točki določanja javnopolitičnega omrežja predstavljata javnopolitično omrežje kot *javnopolitična skupnost*, v kateri gre za omejeno število igralcev, medsebojno povezanost oziroma visoko stopnjo integracije med igralci ter za visoko raven konsenza, in javnopolitično omrežje kot *tematsko omrežje*, kjer gre za izredno nizko stopnjo konsenza med igralci (konfliktni odnosi), nizko integracijo med igralci ter za večjo odprtost omrežja (Daugbjerg 1998, 42-43).

⁶ Interes se nanaša na ohranitev, razširitev in oblikovanje takega položaja, ki bo omogočal uresničevanje zastavljenih ciljev določene skupine posameznikov (Pal 1987, 102).

Analiza javnopolitičnega omrežja je tako uporabna tudi za predstavitev vzorcev razmerij različnih družbenih akterjev v procesu uveljavljanja interesov (Fink-Hafner 1998). Slednje lastnosti kot neodvisne spremenljivke odločilno pripomorejo k pojasnitvi ravnanja vpletenih igralcev in razlagi rezultatov njihovih interakcij (Parsons 1995), v našem primeru še posebej med posredno ali neposredno vključenimi političnimi strankami in interesnimi skupinami⁷, ki so sodelovale pri izvajanju javne politike izgradnje »mega« igralniškega kompleksa na Goriškem (glej *Tabelo 3*).

Tabela 3: Vrsti igralcev, sodelujoči v procesih pogajanj za izgradnjo »mega« zabavišča

POLITIČNE STRANKE	INTERESNE SKUPINE
<i>Slovenska demokratska stranka (SDS)</i>	<i>Koordinacija za omejevanje igralništva</i>
<i>Socialni demokrati (SD)</i>	<i>Goriško društvo za kakovost bivanja</i>
<i>Slovenska ljudska stranka (SLS)</i>	<i>Slovenska Karitas</i>
<i>Liberalna demokracija Slovenije (LDS)</i>	<i>Neodvisni sindikati Slovenije</i>
<i>Nova Slovenija (NSi)</i>	<i>Društvo katoliških pedagogov Slovenije</i>
<i>Slovenska nacionalna stranka (SNS)</i>	<i>Svetovno združenje mladih (WYA)</i>
	<i>Hit, d.d.</i>
	<i>Harrah's Entertainment, Inc.</i>

* V procesih pogajanj za izgradnjo »mega« zabavišča je sodelovala tudi Mestna občina Nova Gorica (MONG). Njeno vlogo bom v nadaljevanju upoštevala zgolj pri pojasnitvi nastalih odnosov med političnimi strankami in interesnimi skupinami, saj je MONG v določenih pogledih vplivala na spreminjanje odnosov med igralci v omrežju.

Ker so v primeru pričujoče analize bila že v začetnih fazah poskusa konsenzualnega oblikovanja in izvajanja javne politike za izgradnjo »mega« zabavišča zaznana različna stališča do same izgradnje (negativna in pozitivna) tako med pozicijskimi in opozicijskimi političnimi strankami kot tudi znotraj posameznih vladnih strank na eni strani in znotraj posameznih opozicijskih strank na drugi strani, je pri našem primeru potrebno upoštevati tudi razmerja med posameznimi političnimi strankami oziroma se zaradi razhajanj znotraj vlade na eni strani in opozicije na drugi strani, spustiti na raven političnih strank. Podobno velja za omenjene interesne skupine, ki so v javnopolitično omrežje že v izhodiščih vstopale z jasno opredeljenimi in v posameznih primerih medsebojno popolnoma različnimi mnenji glede

⁷ Navedene politične stranke in interesne skupine so bile izbrane glede na posredno ali neposredno podajanje ustnih ali pisnih izjav v javnih občilih, koder je bilo mogoče jasno razbrati, da se njihova stališča nanašajo na primer za izgradnjo »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem.

podpore izgradnji »mega« igralnice na Goriškem. Zato bom tudi na tem mestu upoštevala delitev med interesnimi skupinami, ki so neomajno podpirale projekt in interesnimi skupinami, ki so jasno nasprotovale projektu.

Na tej ravni velja dodati, da se večina družbenih odnosov, vzpostavljenih konfliktnih razmerij in kriz rešuje v sklopu političnih skupin oziroma političnih strank, ki se v tem primeru obravnavajo kot »rušiteljice« pa tudi kot »graditeljice« družbenih odnosov. Znotraj delujočega prostora političnih strank sleherna izmed le-teh v odnosu do določenega javnopolitičnega vprašanja zastopa in spodbuja svoje interese ter ponuja svoj vrednotni sistem, ki ga družbene skupine⁸ sprejmejo zlasti glede na ocenjeno korist v sedanjosti in prihodnosti (Pečar 1994, 511). Zaradi razhajanj znotraj vladnih strank glede podpore »mega« centru na Goriškem pa je že v osnovi bilo mogoče zaznati, da bi različna mnenja in morebitni spori med posameznimi vladnimi strankami lahko povzročili širjenje prostora za večji vpliv interesnih skupin in zmanjšanje moči vlade v procesu oblikovanja in izvajanja javne politike.

4 POLITIČNE STRANKE IN INTERESNE SKUPINE

Politične stranke, kot posebne interesne organizacije, ki jih člani in širša politična javnost prepozna kot legitimne zastopnike (Zajc 2004, 117), s pomočjo pristojnosti za neposreden vpliv pri odločanju o javnih zadevah vidno pripomorejo k uveljavljanju interesov družbenih skupin v institucionaliziranem parlamentarnem okolju (Kropivnik 1996, 196) in so za razliko od interesnih skupin ustrezne za predstavljanje tako imenovanih širših tematik in predlaganje splošnih usmeritev pri vodenju družbe prek države. Zajc (2009a, 13) politične stranke opredeljuje kot organizacije, ki združujejo člane in svoje simpatizerje na temelju skupnih vrednot in političnih idealov ter se na različnih ravneh borijo za pridobitev čim večjega števila glasov na volitvah. Vzporedno lahko politične stranke z deležem glasov na parlamentarnih volitvah vstopajo v vlado oziroma sodelujejo pri izvajanju oblasti.

Panebianco (1988, 5-6) političnim strankam med drugim pripisuje tudi lastnost prizadevanja za ohranitev ali spremembo obstoječih družbenih, ekonomskih ali političnih razmer, kjer prihaja do različnih pogledov med posameznimi političnimi strankami do določenega

⁸ Na podane vrednote in skupna ali podobna stališča političnih strank o oblikovanju in izvajanju določene javne politike se v sodobnih javnopolitičnih procesih v največji meri (neposredno) obračajo in »zatekajo« razne interesne skupine, delujoče na različnih družbenih področjih z različnimi interesi delovanja.

javnopolitičnega vprašanja. Zajc (2009a, 167) glede (ne)povezovanja političnih strank napoveduje, da se bo način povezovanja v slovenski strankarski areni spreminjal in dopolnjeval tudi v širšem pogledu oblikovanja in izvajanja javnih politik, kar bo posledično vplivalo na samo delovanje državnega parlamenta in vodenje vlade. K tem procesom je velik del prispevalo zlasti vključevanje v Evropsko unijo, ki je vsaj od konca 90. let vplivalo na naravo slovenskih strankarskih politik. Tako imenovana »EU arena« je postala dodatna možnost za vplivanje na domače igralce in tudi javnopolitično vprašanje (*policy-issue*) (Krašovec in Lajh v Zajc 2009, 167). Mogoče je sklepati, da se bo preoblikovanje celotnega političnega prostora nadaljevalo, še posebej v smeri spreminjanja relativne moči in povezovanja med posameznimi javnopolitičnimi igralci, ki na kakršenkoli način sodelujejo pri oblikovanju in izvajanju javnih politik v Sloveniji. Interesne skupine na tem mestu delujejo (bolj) učinkovito in uspešno pri spodbujanju ali nasprotovanju posameznim interesom sodobne družbe ter partikularnim interesom gospodarskih, lokalnih in ostalih družbenih subjektov v civilni družbi v današnjem času (Igličar 1996, 36).

Interesne skupine, kot organizacije za vplivanje na oblikovanje in uresničevanje javnih politik (Grant 1998), predstavljajo skupine, ki z ostalimi skupinami v družbi v okviru skupnih interesov zastavijo specifične zahteve (Basso v Perez-Solorzano Borragan 1998, 64) v imenu zagovarjanja interesov določenega dela družbe (Ingram in Smith 1993). Osrednje tarče delovanja interesnih skupin so praviloma vlada, parlament ali uprava, saj imajo omenjeni »igralci potrebno moč ter formalno določene funkcije in pristojnosti v procesih oblikovanja javnih politik, ki zagotavljajo uveljavitev interesov interesnih skupin v teh procesih« (Ippolito in Walker v Krašovec 2002, 11). V zvezi z vlogo interesnih skupin v odnosu do spodbujanja in uresničevanja demokratičnih načel vladanja ter neločljivosti interesov in politike Brezovšek (1995, 21) meni, da so dejavnosti interesnih skupin usmerjene tako na gospodarsko kot tudi politično sfero. Ker gre tukaj za način mobilizacije latentnih in neartikuliranih zahtev v družbi, so za različne vrste odnosov med igralci v procesih oblikovanja določene javne politike pogosto značilna tekmovalna in konfliktna razmerja (John v Krašovec 2002). V tem pogledu je mogoče trditi, da je temeljni problem politike v tem, ali priznava in kako razrešuje konflikte interesov (Schattschneider v Bibič 1997), na kakšen način uspe razreševati in presegati napetosti med partikularnimi interesi in oblikovati skupne interese, tako da bi kar v največji meri vsebovali legitimne interese posameznih skupin (Bibič 1997).

V večini demokratičnih držav so se razvili posebni načini javnega vplivanja – lobiranja. Ti načini participacije se v sodobni literaturi pojmujejo kot sestavni del demokracije (Dahl v Zajc 2009b, 94) oziroma kot način izmenjave informacij in idej med vlado in posameznimi družbenimi skupinami (Graziano v Zajc 2009b, 94). Interesne skupine naj bi s pospeševanjem modernizacije politične participacije opravljale vrsto pomembnih nalog v širšem procesu oblikovanja in izvajanja javnih politik, zlasti naj bi prispevale k večji raznolikosti in skladnosti interesov ter pravočasnemu zmanjševanju konfliktov, obenem pa omogočale večjo sprejemljivost odločitev in zmanjševale negativne učinke sprejetih ali nesprejetih političnih odločitev (Zajc 2009b, 94). Ker imajo določene politične stranke v svoji sestavi ali ob sebi tudi različne poklicne, starostne, kulturne in ostale organizacije kot posebne kolektivne člane ali kot obliko delovanja pripadajoče politične stranke, nekatere opredelitve interesnih skupin zahtevajo poudarek na relativni avtonomnosti interesnih skupin, kar ne velja zgolj nasproti državi, temveč tudi nasproti političnim strankam (Bibič 1995, 7).

Izvedene družboslovne raziskave so opozorile, da interesne skupine kot eno najpomembnejših institucij, ki ima moč vpliva, vidijo Državni zbor, na tej lestvici je celo za vlado, zato vanj usmerjajo svoje lobiranje. Državni zbor naj bi bil bolj odprt in naj bi počasi razvijal načine posvetovanja z interesnim skupinami (Fink-Hafner v Zajc 2009b, 95). Tudi sami poslanci Državnega zbora menijo, da bi interesne skupine lahko prispevale h kakovosti oblikovanja politik, kar dokazujejo tudi podatki anket, izvedenih med poslanci Državnega zbora leta 1994, 1998 in 2008, ki kažejo, da so se stiki poslancev z interesnimi skupinami zelo okrepili, tako v smeri skupnega delovanja kot tudi v smeri iskanja konsenza že obstoječih ali grozečih se konfliktnih odnosov med posameznimi političnimi strankami in posameznimi interesnimi skupinami (Zajc 2009b, 95). Bibič (1995, 7-8) navaja, da v primeru funkcionalne ali strukturne povezanosti političnih strank in interesnih skupin, sodobni razvojni procesi vse bolj zahtevajo funkcionalno diferenciacijo⁹, znotraj katere imajo politične stranke svoje edinstvene funkcije, zlasti glede selekcije in nadzora politične elite (vladajoče in opozicijske), medtem ko interesne skupine predstavljajo kanale interesne intermediacije, s pomočjo katerih se uveljavljajo interesi asociacij civilne družbe.

⁹ Eno izmed smeri funkcionalne diferenciacije potrjujeta procesa deradikalizacije in sekularizacije političnih strank (primer tako imenovanih 'catch all parties'), ob čemer še posebej velja izpostaviti, da dejstvo, da analitično razlikovanje med strankami in interesnimi skupinami vključuje tudi sočasno spoznanje o njihovi medsebojni povezanosti in medsebojnem vplivanju, postavlja pred politološko znanosti izziv, da interakciji med interesnimi skupinami in strankami nameni posebno pozornost in obenem raziskuje trende v smeri avtomatizacije interesnih skupin (Bibič 1995, 8).

Na tem mestu je potrebno izpostaviti, da lahko interesne skupine močno vplivajo na vladavino demokracije, saj so v nasprotju s politično stranko v ožjem smislu interesne skupine zasebna združenja, ki predstavljajo interese v komunikaciji z vlado, vendar se ne borijo za oblast. Podobno kot politične stranke tudi interesne skupine izvajajo mobilizacijo javnega mnenja oziroma mobilizirajo javnost, tako strokovno kot tudi civilno, da se odzove in podpre ali zavrne oblikovanje in izvajanje določene javne politike (Fink-Hafner 2001). Na temelju podatkov izvedene ankete med poslanci Državnega zbora RS iz leta 1994 (Zajc in drugi v Fink-Hafner 1998b, 839) so se v začetku devetdesetih let v Sloveniji razvili štiri osnovni tipi razmerij med interesnimi skupinami in državo oziroma znotraj javnopolitičnega omrežja (Fink-Hafner 1998b, 839):

1. *prvi tip* v ožjem smislu označuje monopol države kot izvršne oblasti, kjer interesnih skupin skoraj ni moč zaznati.
2. *drugi tip* predstavlja civilna družba, ki je v obliki interesnih skupin marginalni politični igralec, monopolna izvršna oblast pa v odločanje vključuje strokovnjake za posamezna področja in le deloma parlamentarno vejo oblasti.
3. *tretji tip* javnopolitičnih omrežij obsega pluralizem šibkih in medsebojno konkurenčnih interesnih skupin, kjer država zavzema osrednjo vlogo v procesu oblikovanja in izvajanja javnih politik.
4. *četrti tip* javnopolitičnih omrežij pojmuje interesne skupine v karseda najširšem konceptu moderne demokracije in le-te opredeljuje kot relevantne igralce pri oblikovanju in izvajanju javnih politik (še zlasti v zdravstvenih, kulturnih, socialnih, izobraževalnih, tehnoloških in zaposlovalnih politikah). Čeprav je za četrti tip značilna relativno velika moč države (izvršne in zakonodajne oblasti), so se v pluralizmu interesnih skupin že izoblikovale posamezne interesne organizacije s takšno stopnjo moči in vpliva, da jih le-ta postavlja v položaj partnerja državi v procesih javnopolitičnega odločanja.

Fink-Hafnerjeva (1998b, 838) med drugim ugotavlja, da oblikovanje javnopolitičnih omrežij v novejšem družbeno-političnem kontekstu poteka 'stihijsko' zaradi širjenja »patoloških pojavov«. Vzrok za to je tudi neizoblikovanost zapisanih in nezapisanih pravil obnašanja ter načinov sodelovanja med posameznimi igralci, še zlasti v zvezi z lobiranjem.

4.1 INSTRUMENTALIZACIJA POLITIČNIH STRANK IN INTERESNIH SKUPIN (KOMUNIKACIJSKO OMREŽJE)

V zvezi s komunikacijskim omrežjem¹⁰ med strankarsko oziroma parlamentarno na eni strani ter interesno-skupinsko javnopolitično podareno¹¹ na drugi strani, je potrebno izpostaviti, da se vprašanje možnosti sodelovanja med političnimi strankami in interesnimi skupinami zaplete, kadar se 'univerzum' interesnih skupin in svet političnih strank med seboj deloma prekrivata ali medsebojno krepiata oziroma celo medsebojno instrumentalizirata: številne interesne skupine, če že niso 'transmisija' določene stranke, so vsaj pod njenim vplivom ali obratno (Bibič 1997, 119). V tem pogledu je mogoče govoriti o instrumentalizaciji političnih strank. Do tega pojava pride, kadar določena interesna skupina za olajšano dosego in vidnejše upoštevanje svojih interesov ter večje moči za vplivanje pri oblikovanju in izvajanju javnih politik na javnopolitične odločevalce namensko in aktivno sodeluje s predstavniki ene ali več političnih strank, obenem pa velja tudi obratno: do instrumentalizacije interesne skupine pride, kadar posamezna politična stranka teži in vzpostavlja aktivno sodelovanje z interesno skupino, ki podpira poglede te stranke do določenega javnopolitičnega vprašanja, oziroma interesna skupina s pomočjo zastopanja enakih ali podobnih stališč do javnopolitičnega problema politični stranki omogoča večje možnosti za dosego idejnih podlag stranke tako v parlamentarnem okolju kot tudi v pozitivni naklonjenosti medijev ter širše javnosti.

Daugbjerg (v Krašovec 2002, 42) meni, da stranke praviloma v svojih odnosih in komunikacijskih okoljih z interesno-skupinsko javnopolitično podareno privilegirajo določeno interesno skupino ali vrsto interesnih skupin. Omenjen način sodelovanja se nanaša na težnje političnih strank po povečanju ali sploh pridobitvi verodostojnosti zase in za javne politike s pomočjo vključevanja interesnih skupin, kot »velik vir take podpore in znanja«, v procese javnih politik (Krašovec 2002, 88). S tem želijo doseči legitimiranje svojih odločitev ali pa izpeljavo mobilizacije ljudi za pridobitev politične podpore (Grant 1989). V tesni navezavi s težnjami politične stranke po sodelovanju z interesno skupino ali celo ostalimi političnimi strankami je zlasti ideološka sorodnost strank in interesnih skupin, ob čemer velja opozoriti, da je ideološka povezanost med obema igralcema največkrat omejena zgolj na eno ali nekaj dejavnosti javnih politik, v katerih delujejo člani skupine (Krašovec 2002, 42).

¹⁰ Peters (Krašovec 2002, 98) meni, da vzpostavljena komunikacijska omrežja z ostalimi javnopolitičnimi akterji vplivajo (zlasti) na delovanje vladnih in uradniških javnopolitičnih akterjev v procesih oblikovanja javnih politik.

¹¹ Javnopolitična podarena je manjši prostor, v katerem poteka del (manjših ali večjih) procesov oblikovanja javnih politik in se imenuje po vrsti igralca v njej (Krašovec 2002, 10).

Na tem mestu se že postavljata vprašanji, ali je bila vključitev interesnih skupin, ki praviloma posedujejo posebno strokovno znanje, v proces oblikovanja in izvajanja javne politike o izgradnji »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem, nujna (Jordan in Richardson v Krašovec 2002, 100) ter nadalje »... ali so obvezna posvetovanja zgolj kozmetične narave in je njihov cilj pridobivanje (navidezne) legitimnosti javnih politik /.../, ali lahko govorimo o resnično vsebinskih posvetovanjih« (ibidem). Izpostavljene »pomembnost, nepogrešljivost« in nujnost sodelovanja 'civilnodružbenih' akterjev v procesih oblikovanja javnih politik, sicer kot ključne sestavine neoinstitucionalnega¹² oziroma interesno-skupinskega pristopa¹³ v procesih oblikovanja javnih politik, naj bi med drugim razkrivale tudi šibkost 'državnih' javnopolitičnih akterjev v procesih pogajanj za izgradnjo »mega« centra na Goriškem (John v Krašovec 2002, 15).

Interesne skupine, ki se na področju igralniške dejavnosti uvrščajo med ciljne interesne skupine z značilnostjo organiziranja zaradi uveljavljanja določenih ciljev (Vreg 2000, 82), se pogosto povezujejo s političnimi strankami, saj so od konca devetdesetih let prejšnjega stoletja naprej v oblikovanje politik vse bolj vključene najrazličnejše oblike interesnih organizacij oziroma nepolitičnih asociacij (Lukšič 2001, 45). Stopnja moči interesnih skupin in političnih strank je v procesih pogajanj o odločitvi za podporo oziroma nasprotovanje določenemu vprašanju odvisna od stopnje in načina uporabe posedovanih virov (dejavnikov) moči različnih vrst igralcev v pogajanjih (Krašovec 2002, 221). A tej ravni gre dodati, da je posedovanje virov moči političnih strank in interesnih skupin med drugim moč ocenjevati s pomočjo ideološko-vrednotnih načel glede na politično opredeljenost in vzpostavljenim komunikacijskim omrežjem, kot skupek praks glede uspešnosti sodelovanja, poskusov vplivanja na igralce ter prepričevanja igralcev z enakim, podobnim ali celo nasprotujočim si stališčem do določenega javnopolitičnega vprašanja (Krašovec 2002). Med upoštevanimi operacionalnimi načeli raziskovanja še velja izpostaviti socialno-interesno integracijo v obliki vrednot in stališč (Fink-Hafner 1992).

¹² Neoinstitucionalni pristop po Marchu in Olsenu (Krašovec 2002) poudarja pomen bolj enakovrednega položaja med državnimi in civilnodružbenimi javnopolitičnimi akterji ter kompleksnost in konfliktnost v procesih oblikovanja javnih politik.

¹³ Interesno-skupinski pristop izpostavlja ključno vlogo raznih interesnih skupin v procesih oblikovanja javnih politik oziroma jih predstavlja kot opredeljujoči element javnopolitičnih procesov (John v Krašovec 2002), pri čemer pa so neformalni in asociacijski vidiki v procesih oblikovanja javnih politik pomembnejši od formalnih (Krašovec 2002).

5 EMPIRIČNA ANALIZA

5.1 JAVNOPOLITIČNO OMREŽJE V PROCESU IZVAJANJA PROJEKTA ZA IZGRADNJO »MEGA« IGRALNIŠKEGA CENTRA NA GORIŠKEM

Empirični del pričujoče naloge temelji na preverjanju hipotetičnih predpostavk, pri čemer je nujno potrebno opredeliti kazalnike, s pomočjo katerih bo mogoče preveriti postavljeni hipotezi:

- 1. Vzpostavljeni medsebojni odnosi med posameznimi političnimi strankami in interesnimi skupinami so privedli do intenziviranja konfliktov v javnopolitičnem omrežju.*
- 2. Izrazito močni konflikti med posameznimi političnimi strankami in interesnimi skupinami so povzročili neizvajanje javne politike.*

Za izvedbo izgradnje »mega« igralniško-zabaviškega centra na Goriškem, kot ključnega razvojnega stebra nacionalnega projekta Goriški turistični center, je bila predvidena izgradnja osrednjega igralniškega projekta v državi, znotraj katerega bi bile pokrite vse oblike tovrstne zabave, sočasno pa naj bi bilo vzpostavljeno tudi prvo središče zabaviškega turizma pri nas in največji tovrstni turistični cilj v Evropi. Omenjeni projekt naj bi bil med drugim povezan s tehnološkim stebrom, s katerim naj bi se zagotavljali visokotehnološki igralniški produkti ter povečevale tuje naložbe in znanje, pridobivale pa tudi nove veččine trženja (Resolucija o nacionalnih razvojnih projektih za obdobje 2007-2023, 2006). V tem kontekstu učinkovita implementacija igralniškega kompleksa zahteva visoko stopnjo sodelovanja in prilaganja vseh vpletenih javnopolitičnih igralcev z različnimi viri moči in bolj ali manj podobnimi interesi, še zlasti pri medsebojnem vzpostavljanju odnosov v tovrstno nastalem javnopolitičnem omrežju med političnimi strankami in interesnimi skupinami. Ker se začetki izgradnje predvidenega projekta še niso pričeli, bom v sklopu izhodiščne lastnosti neizvajanja javne politike raziskala značilnosti nastalih odnosov sodelovanja in poti vplivanja, ki so se vzpostavile v omrežju glede »mega« igralniškega centra na Goriškem. Posledično bom preverila njihov dejanski vpliv na navedeno neizvajanje sprejete javnopolitične odločitve.

Kazalniki, povzeti po Daugbjergovi teoriji o strukturnih razsežnostih vpletenih igralcev v določenem javnopolitičnem omrežju (glej 3. poglavje), v veliki meri izvirajo iz osnovnega problema, ki se nanaša na sprejemanje in zagovarjanje sprejete odločitve, kar se posledično seveda tudi navezuje na cilje projekta izgradnje »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem. Že stališča predstavnikov posameznih političnih strank in interesnih skupin, nakazujejo na nevarnost nastanka nesoglasij in konfliktov v omrežju, kar pa lahko vplivali na dejansko izvajanje javne politike. Ob tem javnopolitično omrežje obravnavam kot koncept, ki je eden izmed najobetavnejših pristopov v sodobni politologiji in se uporablja pri razlagi medsebojnih razmerij med igralci v procesu oblikovanja in izvajanja javnih politik (Fink-Hafner 1998a, 816). Znotraj tega konteksta je med drugim potrebno ločiti med zaznanimi državnimi igralci in nedržavnimi igralci, oziroma znotraj obeh skupin ločiti med zagovorniki in nasprotujočimi projektu izgradnje »mega« kompleksa na Goriškem:

Tabela 5.1: Aktivni javnopolitični igralci in njihova podpora »mega« igralniškemu centru

	zagovorniki projekta	nasprotniki projekta
državni igralci	parlamentarne politične stranke (SDS, SD, SNS) , Mestna občina Nova Gorica (MONG)	parlamentarne politične stranke (SLS, NSi, LDS)
nedržavni igralci	HIT, d.d., Harrah's Entertainment, Inc.	Društvo za kakovost bivanja, Koordinacija za omejevanje igralništva , Rimskokatoliška cerkev, Slovenska Karitas, Neodvisni sindikati Slovenije, Društvo katoliških pedagogov Slovenije, Svetovno združenje mladih (WYA)

* Krepko tiskane besede označujejo tiste igralce, ki so vključeni v empirični del raziskovalne naloge. Izbrani so bili na osnovi klasifikacije javnopolitičnih igralcev na državne in civilno-družbene (nedržavne) igralce ter glede na njihov odnos do projekta.

Zaradi težnje po kompleksnem naboru raznovrstnih podatkov in mnenj vpletenih javnopolitičnih igralcev oziroma posameznih političnih strank in interesnih skupin, katerih stališča bi kar v največji meri osvetlila raziskovalno vprašanje, sem opravila polstrukturirane družboslovne intervjuje s predsednico *Društva za kakovost bivanja* (gospo Lucijo Mozetič), s predsednikom *Koordinacije za omejevanje igralništva* (gospodom Bogdanom Vidmarjem) ter

s predstavniki treh političnih strank, to so *SD* (z gospodom Milošem Pavlico), *SDS* (z gospodom Igorjem Dolencem) in *SNS* (z gospodom Zmagom Jelinčičem Plemenitim)¹⁴.

5.2 INTERESNE SKUPINE VERSUS POLITIČNE STRANKE?

Pri izbranem javnopolitičnem vprašanju je prišlo do konfliktnih razmerij med analiziranimi igralci zlasti zaradi izhodiščnega nasprotovanja sprejeti odločitvi o izgradnji igralniško-zabavišnega kompleksa na Goriškem in intenziviranja pritiska na ostale javnopolitične igralce (interesne skupine na lokalni ravni), ki so podpirali projekt, to sta *Društvo za kakovost bivanja* in *Koordinacija za omejevanje igralništva (KOI)*, s katerima pa naj bi v največji meri sodelovali in ju podpirali tudi lokalni prebivalci goriške regije. S stališč intervjuvancev je mogoče razbrati, da vsi v analizo vključeni javnopolitični igralci nimajo skupnih pogledov in interesov v zvezi z načrtovanim projektom, pri čemer si razlogi za zagovarjanje določenih stališč vsebinsko ostro nasprotujejo. Pri tem je potrebno poudariti, da ne gre zgolj za konflikt med posameznimi političnimi strankami in interesnimi skupinami z različnimi stališči, temveč tudi med posameznimi političnimi strankami z različnimi stališči na eni strani in posameznimi interesnimi skupinami z različnimi stališči na drugi strani. Konflikt se je pri vzpostavljanju neposrednih odnosov med igralci nadalje razvijal z namenom izražanja njihovih stališč in uresničevanja interesov (razna sestankovanja, pošiljanje pisem in podobno), v sklopu česar se je pojavilo intenzivno sodelovanje med igralci z enakimi ali podobnimi mnenji glede smotrnosti izvedbe projekta za izgradnjo »mega« kompleksa na Goriškem:

1. Politična stranka *SDS*, ki je bila kot del tedanje vlade zadolžena za pripravo vsebine projekta in ki je projekt s sprejeto formalno dokumentacijo *Resolucije o nacionalnih razvojnih projektih 2007-2023* tudi neposredno zagovarjala, je jasno podprla vizije in strateške zamisli podjetja *HIT, d.d.*, ki se je v svojih razvojnih potezah glede »mega« zabavišča tudi bolj zanašalo na (vsestransko) pomoč države pri izvedbi začetka izgradnje centra. V neposredno implementacijo projekta (poleg slovenskega podjetja *HIT, d.d.*) je bila vključena tudi ameriška korporacija *Harrah's Entertainment, Inc.*, ki naj bi bila tudi manjšinski solastnik zaključenega »mega« zabavišča. Predstavniki tega podjetja so za dejanski začetek gradnje in igralniški prodor na slovenski trg zahtevali spremembo davčne zakonodaje na področju igralništva. Zaradi nezmožnosti dosega soglasja pri spremembi zakonodaje na nacionalni ravni (med posameznimi političnimi

¹⁴ Intervjuji so bili opravljeni zgolj s predstavniki tistih parlamentarnih političnih strank in interesnih skupin, ki so se pozitivno odzvali na prošnjo in vabilo k sodelovanju pri nastanku tega diplomskega dela.

strankami) se je vzpostavil spor med podjetjem *HIT, d.d.* in vladnimi strankami pod okriljem *SDS* na eni strani ter spor med posameznimi vladnimi in opozicijskimi strankami na drugi strani, pa tudi spor znotraj samih vladnih strank.

2. Projekt, zasnovan na izrazitem povečanju igralniške ponudbe v Novi Gorici, sta ostro zavrnila interesni skupini *Društvo za kakovost bivanja* in *KOI*, ki sta »mega« kompleksu nasprotovali zlasti z moralnih, vrednotnih stališč oziroma interesov, saj naj bi širjenje igralniške dejavnosti v izbranem predelu Slovenije dodatno pripomoglo k vse večjim družbenim stroškom, kot so zasvojenost z igralskim, propad družin, samomori, osebni bankroti, kriminal in podobno (glej intervju z gospo Mozetič in gospodom Vidmarjem). Interesna skupina *Društvo za kakovost bivanja* je svoje nasprotovanje izgradnji igralniškega centra med drugim neposredno izrazilo tudi s pomočjo pisnih dopisov vladi in priloženih strokovnih analiz, katerih namen je bil zlasti opozoriti na družbene stroške igralniške dejavnosti (glej prilogo F in prilogo G). Zaradi skupnega zavračanja projekta in močne podpore s strani civilne družbe, kar je bilo mogoče zaznati iz izvedenih javnomnenjskih raziskav, sta omenjeni interesni skupini najprej posamezno delovali v smeri iskanja stika z igralci z enakimi ali podobnimi stališči ter tudi z igralci, ki so nasprotovali projektu z namenom vplivanja na mnenje teh igralcev, nato pa v smeri prepričevanja igralcev z nasprotnimi stališči. Obe interesni skupini sta se z rednim sodelovanjem v javnih razpravah in večkratnim sestankovanjem s predstavniki odločevalske ravni (predstavniki pozicijskih in opozicijskih političnih strank) in podjetja *HIT, d.d.* intenzivno vključili v procese pogajanj za izgradnjo »mega« zabavišča. Rezultati pogovorov s predstavniki podjetja *HIT, d.d.*, so se pogosto iztekli v smer nadaljnega iskanja ustreznih rešitev, ki bi bile relativno sprejemljive za vse vpletene javnopolitične igralce¹⁵. Zaradi nezainteresiranosti za sodelovanje s strani političnih strank, ki so prav tako nasprotovale projektu, tako *Društvo za kakovost bivanja* kot tudi *KOI* nista z nobenim od igralcev uspela priti do ravni skupnega delovanja za preprečitev začetka gradnje »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem. Najboljši primer skupnega delovanja sta predstavljali ravno navedeni interesni skupini.

¹⁵ Še posebej s težnjo po večjem upoštevanju želja in pričakovanj lokalnih prebivalcev, ki so se z zaostrovanjem razprav o vsebini projekta vse bolj nagibali k nasprotovanju izgradnje »mega« igralniškega centra.

Obravnavane politične stranke in interesne skupine so znotraj javnopolitičnega omrežja, nastalega v procesu oblikovanja in izvajanja javne politike o izgradnji »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem, v vzajemnih, a konfliktnih stikih medsebojno oblikovali tudi določene »običaje« (konvencije) (glej Fink-Hafner 1998b, 835):

- Udeleženci iz obeh skupin javnopolitičnih igralcev so dajali vtis o sovražnosti in odmikanju od težnje k iskanju soglasja, kar se je kazalo zlasti na strani negativnega odzivanja in največkrat apatičnega ravnanja političnih strank.
- V posameznih primerih političnih strank je bilo iz potez in izjav v javnih občilih moč zaznati, da so nekatere politične stranke taktično oziroma preiščljeno sledile idejam javnega interesa, saj so svoja stališča glede izgradnje »mega« centra in težnje po sodelovanju z ostalimi političnimi strankami in aktivnimi interesnimi skupinami prilagajale aktualni naklonjenosti civilno-»igralniške« atmosfere, še posebej lokalnih prebivalcev Goriške regije¹⁶. Obenem pa so interesne skupine jasno in neprekinjeno zastopale svoje poglede, temelječe na nasprotovanju ali podpori izgradnje »mega« igralniškega centra.
- Tako politične stranke kot tudi interesne skupine so se med seboj nagibale k navezovanju neformalnih stikov (zlasti interesne skupine s pošiljanjem raznih dokumentov političnim strankam), znotraj katerih je bilo po besedah predstavnikov interesnih skupin med posameznimi akterji (še posebej med vladnimi strankami in gospodarskimi korporacijami – podjetjem *HIT d.d.*) moč zaznati tudi nekaj prikritih ali tajnih stikov.
- Oba izbrana pola delovanja političnih strank in interesnih skupin sta posredno težila k politizaciji odločanja o nadaljnji usodi »mega« igralniškega kompleksa, kar se je odražalo skozi javno-medijsko informiranje na ravni številnih lokalnih in nacionalnih časopisnih člankov, televizijskih soočenj, internetnih objav in podobno. Vse to pa z namenom mobilizacije širšega kroga civilne družbe (zlasti lokalnih prebivalcev Goriške regije) za nasprotovanje izgradnji »mega« zabavišča, s čimer se je iskanje podpore posredno razširilo tudi na državno civilno raven.
- Vzpostavljeni (konfliktni) odnosi in načini sodelovanja med političnimi strankami in interesnimi skupinami so zaradi izpostavljanja moralno-filozofskih načel (zlasti na

¹⁶ Andrej Bajuk, tedanji predsednik politične stranke Nova Slovenija in slovenski finančni minister, je preko medijev izpostavil, da je njihovo dokončno stališče o podpori »mega« igralniško-zabavišnega parka v največji meri odvisno od realizacije široke javne razprave na temo igralništva, kjer mora svoja mnenja in podporo sami izgradnji »mega« centra izraziti lokalno prebivalstvo (Jakopec 2007, 2).

strani interesnih skupin) med drugim dopuščali tudi pojav ideoloških sporov pri obravnavi vprašanja o pozitivnih in negativnih učinkih izgradnje »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem.

Ker analiza sodelovanja javnopolitičnih igralcev kaže, da je bilo igralcev (zlasti interesnih skupin), ki so bili aktivni in so želeli vplivati na izvajanja javne politike projekta za izgradnjo »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem relativno veliko¹⁷, so lahko v določeni meri imeli vsi vpleteni igralci možnost podajanja svojih stališč in s tem tudi posrednega vplivanja na dejanski začetek gradnje »mega« kompleksa. Prav zato ni mogoče trditi, da je bila katerakoli interesna skupina, ki je zagovarjala oziroma (največkrat) nasprotovala investiciji, izključena iz sodelovanja v javnopolitičnem omrežju. Tako lahko v izbranem primeru govorimo o odprtem javnopolitičnem omrežju.

5.2.1 VZORCI SODELOVANJA IN TEHNIKE VPLIVANJA

Podatki ankete, izvedene med interesnimi skupinami, iz leta 1996 kažejo, da 78,3 % anketiranih interesnih skupin stalno ali pogosto vpliva na oblikovanje javnih politik na svojih področjih (Fink-Hafner v Krašovec 2002, 193). Podoben pojav pa ugotavljajo tudi poslanci in poslanke slovenskega parlamenta oziroma predstavniki parlamentarnih političnih strank, ki so sodelovali v anketni raziskavi v okviru raziskovalnega projekta »*Posttranzicijska država vs. civilna družba*« iz leta 2003, in menijo, da sodelovanje z nevladnimi organizacijami, med katerimi so tudi interesne skupine, pomembno vpliva na proces sprejemanja zakonodaje. Glede na nelegitimni ali celo protizakoniti značaj posameznih metod interno-skupinskega vplivanja so anketirani predstavniki interesnih skupin iz leta 1996 navedli: velik del (64,7 %) intervjuvancev meni, da obstajajo pojavi neprimerne delovanja in vplivanja, med najpogostejše pa prištevajo podkupovanje, neposredno plačevanje lobirancev, neprimerna in draga darila (29,0 %), povezovanje s političnimi strukturami (5,8 %) ter 'daj-dam', recipročnost, 'izmenjava uslug', vezana trgovina (4,3 %) (Fink-Hafner 2007, 31). Kljub temu pa so poslanci Državnega zbora RS v anketi iz leta 1994 v večini (69,0 %) izpostavili, da vpliv interesnih skupin na politično odločanje ne ogroža demokratičnih načel v Sloveniji (Zajc 1997, 43). Fink-Hafnerjeva (1998a, 823) ocenjuje, da rezultati raziskav iz leta 1994 in leta 1996 kažejo, da politično odločanje zaenkrat še vedno obvladujejo politične stranke in

¹⁷ Ob tem je nujno potrebno upoštevati vse posredno vključene posameznike ali skupine posameznikov (lokalne prebivalce, zainteresirane skupine iz tujih držav, kot so *Caritas* v italijanski regiji, *Amnesty International*, varuhinja človekovih pravic RS gospa *Zdenka Čebašek Travnik* in ostali), ki so se z občasnimi aktivnostmi in dejanji vključevali v omrežje (javni mediji, pošiljanje dopisov lokalni skupnosti, vladi in podobno).

državni igralci v ožjem smislu – država kot izvršna oblast, čeprav se v določenih segmentih, kjer prevladujejo močne ekonomske interesne skupine, čuti večja zastopanost civilne družbe. Ob tem velja dodati, da so (in še bodo) interesne skupine, sorazmerno z rastjo množičnih medijev kot glavnim komunikacijskim kanalom za navezovanje stikov z ostalimi javnopolitičnimi igralci v omrežjih, postale eden glavnih igralcev pri oblikovanju in izvajanju javnih politik.

Interesni skupini *KOI* in *Društvo za kakovost bivanja* se (za razliko od radikalno aktivnega in izredno ambicioznega vplivanja na oblikovanje javnih politik na področju igralništva) v javne razprave vključujeta z mehkejšimi, »opozorilnimi« načini vplivanja, kot so pošiljanje pisem, izjav, organiziranje tiskovnih konferenc in podobno. Tako navidezno sicer težita k nepristranskosti in odprtosti za vse politične opcije, hkrati pa izpostavljata pomembnost strankarskega odnosa do igralništva (glej *prilogo A* in *prilogo B*). Predstavnik *KOI-a*, gospod *Vidmar*, je povedal, da se (je) *KOI* v večji meri oprijema(la) posrednih tehnik vplivanja na politične odločevalce oziroma politične stranke, to je s pomočjo vplivanja prek javnega mnenja oziroma množičnih medijev. Da je tovrstni način vplivanja interesnih skupin na odločevalce pogost, lahko med drugim sklepamo iz podatkov ankete iz leta 1996, ki kažejo, da interesne skupine, vpletene v omenjeno anketno raziskavo, med najpogostejše aktivnosti za vplivanje na oblikovanje javnih politik v največji meri uporabljajo sodelovanje s strokovnjaki z različnih področij (70,6 %), posredno pa vplivajo na odločanje prek množičnih medijev (63,3 %) ter sodelujejo s skupinami s podobnimi interesi (53,6 %) (Fink-Hafner v Krašovec 2002). Aktivno sodelovanje interesnih skupin z ostalimi interesnimi skupinami s podobnimi interesi izpostavlja tudi gospa *Mozetič*, ki meni, da se (je) interesna skupina *Društvo za kakovost bivanja*, na ravni izražanja svojih stališč o nasprotovanju izgradnji »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem, povezuje(-ala) z interesno skupino *KOI* in ostalimi skupinami predstavnikov civilne družbe, ki zastopajo podobna oziroma enaka mnenja glede »mega« kompleksa (glej *Prilogo B*).

V zvezi z aktivnim navezovanjem stikov s političnimi strankami, glede izgradnje »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem, je *KOI* vsem devetim poslanskim skupinam poslala prošnjo za pogovor s predstavniki poslanskih skupin, vendar se je odzvala le poslanska skupina *SDS*, s katero je bilo srečanje tudi izvedeno. Za razliko od interesnih skupin *KOI* in *Društva za kakovost bivanja* politične stranke *SDS*, *SD* in *SNS*, ki sicer podpirajo sodelovanje političnih strank in interesnih skupin, niso posvečale veliko pozornosti

neposrednemu oziroma aktivnemu sodelovanju z interesnimi skupinami, kljub temu da imajo z njimi na osnovi dosedanjega sodelovanjem na raznih področjih dobre izkušnje. Neposredno sodelovanje so omejile zgolj na tiste, ki so zastopale stališča, ki so sovpadala s programskimi izhodišči omenjenih strank (glej prilogo C, prilogo D in prilogo E). V našem primeru je lahko izraženo nesodelovanje *SDS*, *SD* in *SNS* s konkretno interesno skupino med drugim tudi posledica strategije po (ne)izpostavljanju v medijskem prostoru zaradi same narave tematike (igralništvo), zlasti z vidika družbenih stroškov.

Predstavniki *SD* nadalje v intervjuju navaja, da se je njegova politična stranka glede skupnega vpliva na končno odločitev o izgradnji »mega« centra »pogovarjala /.../ z zastopniki interesnih skupin in izmenjala informacije o morebitnih pozitivnih in negativnih posledicah izgradnje tega centra« (glej prilogo D), čeprav največjo moč glede vpliva in učinkovitega načina uveljavljanja strankarskih interesov glede igralništva v Goriški regiji pripisuje povezovanju z lokalno ravniyo oziroma župani, ki so člani *SD*. Za razliko od *SD* pa Jelinčičeva *SNS* v omenjenih pogajanjih ni sodelovala z nobeno interesno skupino, kar lahko izhaja iz dejstva, da stranka interesnim skupinam pripisuje relativno majhno moč pri končnih odločitvah o izgradnji »mega« projekta. Istočasno pa tudi sama stranka *SNS* sebi ne pripisuje vloge vplivnejšega akterja pri končnih potezah pogajanj (glej prilogo E), kar pomeni, da največjo vlogo glede usode »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem posredno dodeljuje vladnim strankam.

5.3 KONFLIKT ZARADI NEUPOŠTEVANJA DRUŽBENIH STROŠKOV

En izmed osrednjih razlogov za nastanek konflikta na »pobudo« interesnih skupin in političnih strank izhaja iz dejstva, da so bile predstave lokalne skupnosti in lokalnih prebivalcev (civilne družbe) Goriške regije premalo oziroma sploh niso bile upoštevane že pred samim sprejetjem odločitve za izgradnjo »mega« igralniško-zabavišnega centra. Politični igralci in podjetje *HIT, d.d.* so že tedaj predvideli reakcijo prebivalcev občine Nova Gorica, saj je igralniška ponudba z vsemi svojimi pozitivnimi in negativnimi posledicami prisotna v tej regiji že vrsto let (glej prilogo A in prilogo B). Kljub temu pa so predstavniki podjetja *HIT, d.d.* verjeli v moč države oziroma vladne podpore projektu¹⁸.

¹⁸ Predstavniki podjetja *Hit d.d.*, Branko Tomažič, je izpostavil, da je osrednji kanal za vplivanje na enega ključnih nosilcev projekta za izgradnjo igralniškega centra, to je na širšo javnost, lobiranje prek medijev, kar po besedah Tomažiča omogoča, da »predstavimo svojo zgodbo, odločitev je seveda na strani države« (Krašovec 2005, 31).

V okviru neizvajanja javne politike glede projekta za izgradnjo »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem ter rezultatov analize sodelovanja in nastanka konfliktnih odnosov med igralci v javnopolitičnem omrežju bi teoretično pričakovali, da so bila mnenja in interesi civilno-družbenih igralcev (interesnih skupin *Društva za kakovost bivanja* in *KOI*) vsaj do neke mere upoštevani, saj do formalno sprejete odločitve o igralniški investiciji (še) ni prišlo. Slednje je mogoče pripisati značilnosti omrežja z aktualno tematiko igralništva o možnosti vključevanja zmožnosti in sposobnosti igralcev, ki lahko uveljavljajo svoje interese, poglede in želje v konkretni javni politiki (glej Daugbjerg 1998).

Pa vendar v pričujočem primeru nasprotujoče predstave, o izgradnji »mega« centra in posledično nastali konfliktni odnosi med igralci v omrežju, nikakor ne potrjujejo večje moči vplivanja in privilegiranosti posameznih interesnih skupin, saj nadaljnja analiza odprtosti igralcev (parlamentarnih političnih strank) za dejansko upoštevanje pripomb, predlogov, opozoril in podobno s strani predstavnikov »civilne iniciative« (glej prilogo A in prilogo B) kaže, da so bila njihova mnenja bolj ali manj neuslišana. Tukaj velja izpostaviti, da so skoraj vsi vključeni javnopolitični igralci ključne razloge za ustavitev projekta za izgradnjo »mega« igralniškega centra oziroma neizvajanje sprejete javne politike navezali na neskladna stališča o podpori projektu na nacionalni ravni, to je tako med posameznimi parlamentarnimi političnimi strankami kot tudi v sami vladi.

Ker tedanje vladne politične stranke, zlasti vodilna SDS, niso imele popolne podpore in odobravanja s strani ostalih vladnih in opozicijskih političnih strank, se je v tem primeru pokazala tudi nejasna vloga in šibka moč države. Slednje je v omrežje potegnilo tudi več interesnih skupin, ki so svoje predstave izražale s pomočjo pojavljanja v javnih medijih, kar še posebej velja za interesni skupini, ki sta močno nasprotovali projektu (glej priloge). Na tej ravni je potrebno dodati, da je do neizvajanja javne politike prišlo zlasti zaradi nastalih sporov med vladnimi političnimi strankami, kar je posledično privedlo tudi do konflikta med posameznimi vladnimi in opozicijskimi političnimi strankami, ki so podpirale projekt (z gospodarsko-ekonomskimi razlogi), in posameznimi interesnimi skupinami, ki so nasprotovale projektu (s socialno-moralnimi razlogi). Prav tako je prišlo do spora med posameznimi političnimi strankami z različnimi stališči in med posameznimi interesnimi skupinami z različnimi stališči. Številni konfliktni odnosi med javnopolitičnimi igralci so se v največji meri izražali preko medijev. Njihove ključne ugotovitve raznih sestankovanj in mnenj glede razlogov za podporo ali nasprotovanje »mega« igralniškemu centru so se ob

izhodiščnih argumentih posameznega igralca največkrat nagibale k lokalnemu interesu (glej priloge).

5.4 NEMOČ KONSENZUALNEGA OBLIKOVANJA JAVNIH POLITIK?

Glede na stališča, ki jih zagovarjajo predstavniki *KOI-a* in *Društva za kakovost bivanja* (glej prilogo A in prilogo B) in glede na njuno strategijo sodelovanja, ki ni zgolj omejeno na povezavo z eno stranko (to se v večini primerov izkaže kot kontraproduktivno (Grant 1989), je mogoče sklepati, da tak pristop omenjenima interesnima skupinama omogoča uveljavljanje interesov, predstav in rešitev glede izgradnje »mega« igralniško-zabavišnega centra v širšem časovnem obdobju, s čimer se kaže vsesplošna težnja tako *KOI-a* kot tudi *Društva za kakovost bivanja* po aktivnem sodelovanju v obliki sporočanja svojih argumentov in informacij v procesih oblikovanja javnih politik o nadaljnjih vprašanjih »mega« centra na Goriškem in igralništva nasploh. Tako lahko oba civilno-družbena igralca pripomoreta k kakovostnejšim odločitvam (Fink-Hafner 2007, 12), po drugi strani pa lahko omenjen »pritisk« civilno-družbene iniciative resno zamaje kakršnokoli možnost konsenzualnega oblikovanja in sprejetja javnopolitičnih odločitev glede igralniške ponudbe v Sloveniji. Gre za posledico izredne moči posrednega vplivanja na oblikovanje javnih politik s pomočjo množičnih medijev, kljub temu da bi tovrstno usmerjena javna politika v igralniški dejavnosti lahko pomenila tudi velik razvoj v dolgoročnem slovenskem turizmu.

V zvezi s pričakovanim izidom odločitve za ali proti izgradnji »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem, velja poudariti opažanja predstavnikov političnih strank (glej prilogo D in prilogo E), ki trdijo da so interesne skupine glede končnih odločitev pogajanj o izgradnji »pomemben člen boljše informiranosti ljudi o možnih prednostih in slabostih njegove izgradnje«, zlasti prek posrednega vplivanja oziroma množičnih medijev, saj »imajo takšne skupine v slovenskih medijih odlično pokritost in ravno mediji jim dajejo legitimnost« (ibidem). Po drugi strani pa se tudi interesne skupine, v pričujočem primeru *KOI* in *Društvo za kakovost bivanja*, zavedajo, da je njihov vpliv odvisen od ekonomske in politične moči interesnih skupin ter posredno uporabljenih strategij ekonomsko močnejših in pomembnejših igralcev »iz ozadja«¹⁹, kar je izpostavil tudi predsednik *KOI-a*, ki je prepričan,

¹⁹ Podobne trende je bilo mogoče zaznati tudi v anketni raziskavi med predstavniki interesnih skupin glede nastajajočih javnopolitičnih omrežij, v katera se vključujejo ekonomske skupine, in javnopolitičnih omrežij, v katera vstopajo neekonomske skupine: Lah (v Fink-Hafner 1998b, 842) izpostavlja večjo uspešnost ekonomskih

da so v odločitvah o izgradnji »mega« centra na Goriškem bili aktivno vključeni »tudi lobisti iz igralniškega sveta, ki so svoje delo profesionalno opravljali v določenih krogih« (glej prilogo A).

6 SKLEPNE MISLI

Ob upoštevanju teoretskih podstav in empiričnih podatkov lahko izpostavim, da je bila v izbranem javnopolitičnem omrežju projekta za izgradnjo »mega« centra vzpostavljena nizka stopnja integracije med posameznimi političnimi strankami in interesnimi skupinami na eni strani ter tudi med posameznimi političnimi strankami in med posameznimi interesnimi skupinami, čeprav so igralci v omrežje vstopali brez večjih ovir in imeli odprto možnost navezovanja stikov z ostalimi igralci. Na tej ravni velja dodati, da je primanjkovalo zlasti institucionaliziranih stikov med javnopolitičnimi igralci, med katerimi je potekala komunikacija največkrat na neformalni ravni (preko telefonskih pogovorov, pojavljanja v medijih in podobno). Nastanek ostrih nasprotij v omrežju sta v največji meri spodbudili interesni skupini *Društvo za kakovost bivanja* in *KOI*, katerih argumenti za zavračanje sprejetih odločitev o projektu so temeljili na izrazito filozofsko-moralnih načelih, medtem ko so se formalni cilji vsebine projekta v večji meri naslanjali na pomen socioekonomskega razvoja Goriške regije. V okviru neodobravanja ciljev projekta s strani interesnih skupin lahko izpostavim nizko stopnjo institucionalizacije med političnimi strankami in interesnimi skupinami, zato med omenjenimi igralci ni bilo mogoče zaznati skupnega konsenza, ki bi podpiral javnopolitične odločitve o vsebini projekta. Med drugim politične stranke v svojih odnosih z interesno-skupinsko javnopolitično podarjeno niso iskale podpore in vire znanja pri določeni interesni skupini, prav tako nobena izmed političnih strank ni interesne skupine z enakim ali podobnim mnenjem glede podpore izgradnji »mega« igralniško-zabavišnega centra »uporabila« kot instrument za legitimiranje svojih stališč ali odločitev ali za mobilizacijo ljudi za pridobitev politične podpore.

Tako politične stranke kot tudi interesne skupine so bolj ali manj v enaki intenziteti sodelovale z igralci, ki so izražali enaka ali podobna stališča glede podpore projektu, kot tudi z igralci, ki so imeli nasprotujoča stališča.. V procesu pogajanj o izvajanju projekta med

akterjev v uveljavljanju partnerskega odnosa »vis a vis« državi (zlasti vladnim strankam), sočasno pa v manjšem obsegu zaznava vtis interesnih skupin iz ekonomske sfere, da slednje v primerjavi z neekonomskimi subjekti v večji meri sodelujejo z vlado.

igralci prav tako niso bili vzpostavljeni stalna interakcija in kakovostni komunikacijski kanali, kar bi omogočilo vzpostavitev konsenza o podpori »mega« centru. Obenem pa so različni igralci imeli preveč različne argumente za podporo oziroma nasprotovanje centru, da bi lahko preprečili nastanek konfliktnih odnosov, saj so predstave oziroma interesi posameznih igralcev v zvezi v izgradnjo »mega« centra obsegali socialno-moralne argumente »proti« na eni strani in gospodarsko-ekonomske argumente »za« na drugi strani. V sklopu pričujoče analize lahko potrdim prvo hipotetično predpostavko, da so *»vzpostavljeni medsebojni odnosi med posameznimi političnimi strankami in interesnimi skupinami privedli do intenziviranja konfliktov v javnopolitičnem omrežju«*, ob čemer je nujno potrebno dodati, da se je konflikt pojavil v različnih razmerjih:

- med političnimi strankami, ki so podpirale projekt z gospodarsko-ekonomskimi razlogi, in interesnimi skupinami, ki so zavračale projekt s socialno-moralnimi razlogi (tudi s pomenom lokalnega interesa).
- med političnimi strankami, ki so nasprotovale projektu s socialno-moralnimi razlogi (tudi s pomenom lokalnega interesa), in interesnimi skupinami, ki so podpirale projekt z gospodarsko-ekonomskimi razlogi.
- med političnim strankami, ki so podpirale projekt z gospodarsko-ekonomskimi razlogi, in političnimi strankami, ki so zavračale projekt s socialno-moralnimi razlogi, zlasti tudi s pomenom lokalnega interesa.
- med interesnimi skupinami, ki so podpirale projekt z gospodarsko-ekonomskimi razlogi, in interesnimi skupinami, ki so zavračale projekt s socialno-moralnimi razlogi.

Nastali spor s posameznimi političnimi strankami in tudi interesnimi skupinami je bil, ob velikem pritisku interesnih skupin na oblikovanje in izvajanje javne politike za izgradnjo »mega« igralniškega centra na Goriškem, eden osrednjih razlogov ustavitve projekta za izgradnjo »mega« centra. V veliki meri prisotni in odločujoči so bili tudi razkol in konfliktna mnenja glede podpore projektu med posameznimi političnimi strankami na nacionalni ravni, zlasti med vladnimi političnimi strankami, pri katerih ni bilo moč oblikovati skupnega konsenza in katerih razhajanja so povzročila razmeroma veliko spolitiziranost omrežja, ki se je odražala preko strankarskih konfliktov. Tako lahko zgolj delno potrdim drugo hipotezo, da so *»izrazito močni konflikti med posameznimi političnimi strankami in interesnimi skupinami povzročili neizvajanje javne politike«*. K neizvajanju javne politike so namreč veliko prispevali konflikti med vladnimi strankami, ki nikakor niso mogle oblikovati skupnega konsenza glede izgradnje »mega« igralnice.

Odsotnost vzpostavljenih kakovostnih komunikacijskih kanalov za izmenjavo različnih stališč med političnimi strankami na eni in interesnimi skupinami na drugi strani ter tudi med posameznimi političnimi strankami pa tudi med posameznimi interesnimi skupinami, obenem pa tudi neupoštevanje teženj interesnih skupin po sodelovanju s političnimi strankami (tudi tistimi z enakimi pogledi na odločitve o izgradnji »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem!), sta onemogočili nastanek konsenzualnega dogovora med predstavniki obeh vrst igralcev. Konfliktna razmerja so bila opažena zlasti skozi javne razprave oziroma v pojavljanju v medijih. Izključujoča si idejna izhodišča političnih strank in interesnih skupin o širitvi igralniške ponudbe na Goriškem so posledično pripomogla k stagnaciji sprejete javnopolitične odločitve in vplivala na neizvajanje projekta za izgradnjo »mega« centra oziroma na neuspešen javnopolitični izid (*policy output*).

Čeprav je nastale odnose med političnimi strankami in interesnimi skupinami pa tudi znotraj obeh vrst igralcev ter značilnosti razvijanja pogajanj o izgradnji mogoče uvrstiti v četrti tip razmerij med interesnimi skupinami in državo, kjer še vedno prevladuje moč države in kjer že velja pluralizem interesnih skupin, se je v pričujočem primeru izkazala nemoč države pri oblikovanju skupnega konsenza zaradi prevelikih razkolov med posameznimi političnimi strankami. Obenem pa na strani interesnih skupin ni bilo izoblikovane močne in vplivne interesne organizacije, ki bi dejansko predstavljala enakovrednega partnerja državi. Interesni skupini, ki sta nasprotovali projektu, *Društvo za kakovost bivanja* in *KOI*, vendarle nista imeli tolikšne moči, saj ju tudi politične stranke niso videle kot pomembnejša igralca, ki lahko vplivata na usodo izgradnje.

Ob nastalih odnosih med obravnavanima skupinama igralcev se je dobro spomniti in ponovno izpostaviti »pradavno« (vendar v sodobnih procesih oblikovanja in izvajanja javnih politik še vedno premalokrat upoštevano!) Webrovo (v Klanjšek 2007, 57) misel, da je za razumevanje družbenih procesov in sprememb potrebno razumevanje delovanja akterjev, katerega pa je mogoče doseči le s pomočjo razumevanja pomenov, ki jih subjekti pripisujejo temu delovanju ter na temelju razumevanja interesov, tako idealistične kot tudi materialne narave, ki neposredno in stalno usmerjajo človekovo delovanje.

7 LITERATURA IN VIRI

Bibič, Adolf. 1981. *Interesi in politika*. Ljubljana: Delavska enotnost.

--- 1997. *Politološki preseki: civilna družba in politični pluralizem*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Brezovšek, Marjan. 1995. Interesne skupine in politični sistem. V *Interesna združenja in lobiranje: zbornik referatov*, ur. Igor Lukšič, 19-34. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.

Brglez, Alja, ur. 2004. *Posttranzicijska država vs. civilna družba*. Ljubljana: Inštitut za civilizacijo in kulturo.

Daugbjerg, Carsten. 1998. *Policy networks under pressure: pollution control, policy reform and the power of farmers*. Vermont: Ashgate.

Dowding, Keith. 1995. Model or Metaphor? A Critical Review of the Policy Network Approach. *Political Studies* 43 (1): 136-158.

Fink-Hafner, Danica. 1992. *Nova družbena gibanja-subjekti politične inovacije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 1998a. (Pre)oblikovanje policy omrežij v kontekstu demokratičnega prehoda – slovenski primer. *Teorija in praksa* 35 (5): 830-849.

--- 1998b. Raziskovanje policy omrežij. *Teorija in praksa* 35 (5): 816-829.

--- 2001. *Politične stranke*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2007. *Lobiranje in njegova regulacija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Grant, Wyn. 1989. *Pressure Groups, Politics and Democracy in Britain*. London: Philip Allan.

- Grdešić, Ivan. 1995. *Političko odlučivanje*. Zagreb: Alinea.
- Ham, Christopher in Michael Hill. 1984. *The Policy Process in the Modern Capitalist State*. New York, London, Toronto, Sydney: Harvester Wheatsheaf.
- Hogwood, Brian in Lewis Gunn. 1984. *Policy Analysis for the Real World*. Oxford: University Press.
- Igličar, Albin. 1996. *Vpliv lobiranja na parlamentarno odločanje*. Ljubljana: Inštitut za javno upravo.
- Ingram, Helen in Steven Rathgeb Smith. 1993. *Public policy for democracy*. Washington: The Brookings Institution.
- Jakopec, Marko. 2007. Nismo proti igralništvu, za njegovo omejitev pa. *Delo* (16. junij).
- Klanjšek, Rudi. 2007. *Pogledi na družbeno spremembo*. Maribor: Slavistično društvo.
- Kropivnik, Samo. 1996. Omrežje slovenskih parlamentarnih strank. V *Slovenski parlament – izkušnje in perspektive*, ur. Marjan Brezovšek, 195-207. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.
- Krašovec, Alenka. 2002. *Oblikovanje javnih politik: primeri kulturnih politik v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Krašovec, Zlata. 2005. Mesto kock. *Mag* (21. december).
- Kustec Lipicer, Simona. 2000. Spremembe policy omrežja in njihov vpliv na politike. *Teorija in praksa* 37 (5): 884-902.
- 2007. Javnopolitična omrežja. V *Analiza politik*, ur. Danica Fink-Hafner in Damjan Lajh, 87-101. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Lajh, Damjan. 2007. Izvajanje javnih politik. V *Analiza politik*, ur. Danica Fink-Hafner in Damjan Lajh, 155-173. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Lukšič, Igor. 2001. *Politični sistem Republike Slovenije: očrt*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Marin, Bernard in Renate Mayntz. 1991. *Policy Networks. Empirical Evidence and Theoretical Considerations*. Munchen: Max-Planck Institute.

Mitchell, R. Chris. 1981. *The Structure of International Conflict*. Houndmills: Macmillan.

North, C. Robert. 1986. Conflict: political aspect. V *International Encyclopedia of the Social Sciences*, ur. David L. Sills, 226-231. The Macmillian Company&The Free Press.

Pal, Leslie. 1987. *Public Policy Analysis: An Introduction*. Menthuen, Toronto, New York, London, Sydney: Auckland.

Panebianco, Angelo. 1988. *Political Parties: Organisation and Power*. Cambridge: University Press.

Parsons, Wayne. 1995. *Public Policy: an introduction to the theory and practice of policy analysis*. Cheltenham: Edward Elgar.

Pečar, Janez. 1994. Politična kultura nadzorovanja. *Teorija in praksa* 31 (5-6): 510-518.

Perez-Solorzano Borragan, Nieves. 1998. *Assessment of Central and Eastern European Interests' Representation and the European Union Level*. Brussels: European Interuniversity Press.

Resolucija o nacionalnih razvojnih projektih za obdobje 2007-2023. 2006. Dopolnjena januarja 2008. Sprejela Vlada Republike Slovenije na seji dne 12. oktobra 2006. Dostopno prek: http://www.slovenijajutri.gov.si/fileadmin/urednik/publikacije/061127_resolucija.pdf (3. septembra 2009).

Sabatier, A. Paul. 1997. Top-down and Bottom-up Approaches to Implementation Research. V *The Policy Process. A Reader*, ur. Michael Hill, 272-295. London: Prentice Hall, Harvester Wheatsheaf.

Služba vlade za razvoj. 2007. Resolucija o nacionalnih razvojnih projektih za obdobje 2007-2023. *Neprofitni management* 4 (2-3): 73-105.

Vreg, France. 2000. *Politično komuniciranje in prepričevanje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Zajc, Drago. 1997. *Učinkovitost odločanja v slovenskem parlamentu: fazno poročilo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Center za politološke raziskave.

--- 2004. *Razvoj parlamentarizma: funkcije sodobnih parlamentov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2009a. *Sodobni parlamentarizem in proces zakonodajnega odločanja: (s posebnim poudarkom na Državnem zboru RS)*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2009b. *Oblikovanje koalicij v srednji Evropi: (primer Nemčije, Avstrije in Italije ter Poljske, Češke, Madžarke in Slovenije) – poskus analize s poudarkom na obdobju po zadnjem valu demokratizacije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

8 PRILOGE

PRILOGA A: INTERVJU Z GOSPODOM BOGDANOM VIDMARJEM (PREDSTAVNIKOM KOORDINACIJE ZA OMEJEVANJE IGRALNIŠTVA)

1. Kakšno je vaše stališče in mnenje o projektu za izgradnjo »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem iz leta 2007?

Gospod Vidmar: *Temu projektu sem nasprotoval. Nasprotoval bi mu tudi danes.*

1.1 Kateri so vaši osrednji argumenti oziroma razlogi, da izražate navedeno stališče?

Gospod Vidmar: *Po mojem prepričanju je koncentracija igralniške ponudbe v Sloveniji že sedaj prevelika in ne potrebujemo še dodatnih »megaigralnic«, ki bi podvojile ali potrojile igralniško ponudbo. Koncentracija igralništva na zahodni meji pa je v primerjavi z ostalo Slovenijo še višja (op.: vzame lastna poročila). Po analizi, ki smo jo naredili v KOI-u, je Slovenija po številu igralnic na število prebivalcev že sedaj prva na svetu. Marca 2006 smo izračunali, da je v Sloveniji ena igralnica na 154.374 prebivalcev, v Nemčiji na 1.029.706, v sosednji Italiji pa na 14.735.375 prebivalcev. Na »mega« igralniško-zabaviščni center bi pristal v primeru, če bi prej zaprli vse dosedanje igralnice in bi imeli v Sloveniji le 2-3 večje igralnice. Nekaj podobnega je menda naredil Putin v Rusiji. Nadalje ... Igralništvo lahko ogroža človekove pravice, še posebej pravice otrok in družine. Na to je v svojem pismu opozorila tudi varuhinja človekovih pravic, gospa Zdenka Čebašek Travnik. Na to je avgusta 2007 opozorila tudi Komisije Republike Slovenije za medicinsko etiko (akademik dr. Jože Trontelj). Logično je, da če igralništvo povzroča razpad družin, sorodstvenih in prijateljskih vezi, povzroča tudi razpad osebnostne strukture, saj je le-ta odvisna od prej omenjenih struktur. Drugače niti biti ne more.*

Rad bi opozoril še na pomen družbenih in osebnih stroškov ter negativnih posledic: igralništvo ne povzroča le bolezenske odvisnosti od iger na srečo, ampak negativno vpliva na odnos do dela, na razmišljanje, na razpad tradicionalnih vrednot, zmanjšuje zmožnost za zdravo zabavo, z nelojalno konkurenco negativno vpliva na klasični turizem, omogoča razrast mafijskega podzemlja (izposojevalnice in zastavljalnice na črno, pranje denarja, zvodništvo itd.). Igralništvo dolgoročno, za več generacij naprej, povzroča v družbi neravnovesje, kulturno škodo, za človeka škodljive stile življenja ... ne le osebno, ampak tudi družbeno odvisnost, suženjstvo od igralništva. To človeka vodi v vedno večjo duhovno praznino.

Po drugi strani pa: če je problem tako imenovano »odgovorno igralništvo«, ki bi ga uvedle šele megaigralnice, menim, da je potrebno spremeniti igralniško zakonodajo tako, da bo od vseh igralnic (državnih – privatnih; delujočih – v izgradnji) odgovorno igralništvo zahtevala. Menim, da obstaja pravna praznina, ki ogroža pravno državo. Še prej je potrebno definirati, kaj odgovorno igralništvo je. O odgovornem igralništvu se veliko govori, nisem pa še videl definicije, kaj to je. Največ o odgovornem igralništvu govorijo igralnice, ki bi morale odgovorno igralništvo izvajati. O odgovornem igralništvu pa bi morala »govoriti« zakonodaja! Kako so igralnice odgovorne, če prihaja do bankrotov zasvojenih igralcev? Če bi bilo igralništvo odgovorno, do tega sploh ne bi prišlo! Ali igralec, ki je zaigral vse svoje premoženje lahko toži neodgovorno igralnico? Na osnovi katerega zakona? In potem nekateri trdijo, da igralništvo prinaša več dobrega kot slabega. Četudi so ljudje v resnici sužnji, se jim zdi, da so svobodni in srečni. Pomembno je, da se tako počutijo. Moje vprašanje: Je to dokazano? So glede tega narejene empirične raziskave? So igralci v svojem življenju zares srečni in se počutijo dobro?

Rad bi še poudaril, da je igralništvo ideologija, je »vera«, »religija«, malikovanje. Menim, da je potrebno to ideologijo ozaveščati, ker ogroža človekovo svobodo. Paradoks je, da se sklicuje na demokratične pravice in na človekovo svobodo, istočasno pa človeka s pomočjo manipulacije vodi v največje možno suženjstvo. Kjer informacije niso celovite, se človek ne more odločati svobodno. Že marketing igralništva je manipulacija, ker ne opozarja na nevarnosti igralništva. Igralništvo še zdaleč ni le zabava, ampak je povezano tudi z zasvojenostjo in kriminalom, torej ne more biti popolnoma neomejeno prepuščeno svobodi trga in avtonomni ter svobodni odločitvi posameznika, ampak je država dolžna zaščititi državljane: igralce, zaposlene v igralnicah, družine zaposlenih, člane lokalne skupnosti, v kateri deluje igralnica in tako naprej.

Na tiste trditve, da smo nasprotniki igralništva ksenofobi in nedemokrati pa odgovarjam: nedemokratični so načini, kako se igralništvo v Sloveniji širi. Prvo igralnico v Novi Gorici je ustanovila Partija, ko niti ni bilo možna demokratična razprava. Zavzemamo se za široko javno razpravo, ki naj igralništvo osvetli ne le z ekonomskega vidika, ampak tudi z drugih vidikov. Doslej v Sloveniji ustrezne empirične raziskave sploh niso bile izvedene. Nasprotujem takemu projektu z etičnega vidika in tu ne mislim na etiko z vidika vsebine, problematičnost igralništva, ampak z vidika procedure.

2. V kolikšni meri in na kakšen način ste sodelovali z ostalimi akterji, vključenimi v procese pogajanj za izgradnjo »mega« igralniškega kompleksa?

Gospod Vidmar: *Koordinacija za omejevanje igralništva je vabila k sodelovanju ljudi ne glede na politično in versko prepričanje. Prav tako smo razpravljali z zagovorniki projekta HIT&Harrah's. Tudi vabilu na srečanje s predstavnikom Harrah'sa smo se odzvali, udeležili smo se simpozija o igralništvu v Novi Gorici, pa tudi vseh devet poslanskih skupin smo zaprosili za srečanje, na katerem bi si izmenjali stališča. Bili smo tudi v stiku z znanstveniki, ki proučujejo vpliv igralništva v Ameriki, s terapevtsko skupnostjo za zdravljenje patoloških hazarderjev v Campoformido pri Vidmu v Italiji, z Anonimnimi Hazarderji v Ljubljani, s Slovensko Karitas, budistično kongregacijo Dharmaling, s Svetovnim slovenskim kongresom, kontakt z nami je poiskala Caritas v italijanski regiji, ki zajema Concordio-Pordenone, Gorizio, Trst, Udine. Vse štiri Caritas so podprle naša prizadevanja in svoja stališča so javno izrazili tudi v pismu italijanskim politikom. Prav tako smo/so svoja stališča predstavili papežu Benediktu XVI., ki nam je izrazil podporo, vključujemo se v javno razpravo (to so pisma, izjave, tiskovne konference, koncerti). Vsem devetim poslanskim skupinam smo poslali prošnjo za pogovor s predstavniki poslanskih skupin ... Odzvala se je le poslanska skupina SDS in srečanje smo tudi izvedli. Ja, kriteriji, po katerih smo skušali presoјati posameznike in organizacije niso deklarativne izjave posameznih strank, politikov, organizacij in posameznih članov organizacij, temveč le njihovo ravnanje.*

2.1 S katerimi akterji ste največkrat sodelovali?

Gospod Vidmar: *Seveda smo največ sodelovali z akterji znotraj protigralniškega tabora. Največ z Društvom za kakovost bivanja iz Nove Gorice, kar je tudi razumljivo, saj(se) je šlo za megaigralnico na Goriškem. Mnoge skupnosti so nam izrazile podporo. Sodelovanje je potekalo na ravni izmenjave informacij in idej, moralne podpore, sodelovali smo na okroglih mizah in koncertih.*

2.2 Kateri so bili osrednji razlogi za željo po sodelovanju?

Gospod Vidmar: *Zavedali smo se, da so strukture (igralniška industrija, Ministrstvo za finance in tako naprej), »proti« katerim smo se borili, veliko močnejše od nas (naš moto je bil, da se ne borimo »proti«, ampak »za«, kar je lepo izraženo v besedilu peticije). Če smo želeli imeti na javnost vsaj minimalen vpliv, je zelo logično, da smo se skušali po svojih močeh povezovati s sorodnimi organizacijami in uveljavljati naša stališča.*

2.3 Ali ste se pri navezovanju stikov in vzpostavljanju odnosov z ostalimi akterji srečali s kakšnimi ovirami? Katerimi?

Gospod Vidmar: *Ja, to sta čas in omejena energija posameznikov. Namreč, peščica ljudi se težko kosa z organiziranimi družbami, ki imajo v ta namen zaposlene ljudi. Potem so tu še: sredstva (marsikaj bi lahko izvedli, če bi imeli denar. Na primer pripravili bi lahko konferenco, na katero bi povabili nasprotnike igralništva iz Amerike, ugledni znanstveniki so bili pripravljeni priti v Slovenijo, toda plačati bi jim morali letalsko karto, poskrbeti za bivanje v Sloveniji ... Tovrstnih projektov nismo mogli izpeljati, čeprav so bili na dosegu roke), potem razlike med posameznimi akterji (razlike smo opažali med različnimi igralnicami med strankami - državnimi, zasebnimi), celo med poslanci posamezne stranke. Razlike so bile tudi med nasprotniki igralništva. Znotraj našega tabora smo doživljali nasprotovanje skrajnežev, ki so bili za veliko bolj radikalne rešitve – ne za omejevanje, ampak za ukinitvev in prepoved igralništva. Verjetno bi bilo potrebno zelo malo demagogije, da bi prišlo do »terrorističnih napadov« in izgredov. V KOI-u smo vedno poudarjali, da smo proti takim rešitvam in pri svojih prizadevanjih uporabljamo demokratične metode (v smislu medijev, okroglih miz, zborovanj ...).*

3. Ali ste s strani ostalih akterjev (interesnih skupin, političnih strank, lokalne skupnosti in podobno) občutili kakršenkoli pritisk ali omejitve?

Gospod Vidmar: *Bolj kot pritiske smo čutili ignoriranje. Na primer na pogovor nas je povabila le poslanska skupina SDS. Ostalim poslanskim skupinam se verjetno nismo zdeli pomembni in nam na našo pobudo niso niti odgovorili. Sicer pa igralnice na naše kritike vsaj direktno niso odgovarjale. Osebnostno pa sem bil nekajkrat, s strani voditeljev lokalne skupnosti, priča javni diskreditaciji civilne družbe, ki da se bori proti igralništvu »ker nima pojma o zadevi« ali ker gre za skupino »ksenofobov«. Cilj takega nastopa v javnosti je bil seveda prepričati množice, da smo slabi, pokvarjeni, nestrokovni, nedemokratični, povezani z RKC in podobno. Vem pa, da so bili na delu tudi lobisti iz igralniškega sveta, ki so svoje delo profesionalno opravljali v določenih krogih.*

3.1 Na kakšen način so poskušali vplivati na vas?

Gospod Vidmar: *Menim, da je bila vsa javna kampanja za projekt H&H usmerjena v prepričevanje najširših množic. Tudi simpozij v Novi Gorici je bil temu namenjen. Prav tako je temu cilju sledilo spreminjanje terminologije: megaigralnica je postala turistično zabavišni center in nato destinacijski resort. V promociji projekta so se torej izogibali besedi*

igralnica, v KOI-u pa smo se odločili, da bomo striktno uporabljali besedo megaigralnica. No, glavni argument zagovornikov megaigralnice je bil, da bi megaigralnice širile turistično ponudbo in bi to imelo velike pozitivne ekonomske učinke. Pri tem bi bila investicija v igralništvo, v primerjavi z investicijo v drugo turistično ponudbo, majhna. Megaigralnice naj bi uvajale odgovorno igralništvo, kar seveda pomeni, da je vse igralništvo do sedaj in tudi trenutno obstoječe igralništvo neodgovorno!

Prav tako so nam predstavniki Hita očitali, da smo povezani z igralnimi saloni, ki nasprotujejo projektu H&H, ker se bojijo konkurence in bi po prepričanju predstavnikov Hita vsi propadli. Očitali so nam, da smo mi, civilna iniciativa KOI, odgovorni za vse zlo, ki ga povzročajo in ga bodo v prihodnje povzročali igralni saloni. Prepričevali so nas, da je edina rešitev, če res hočemo omejevati igralništvo, ta, da se zavzamemo za gradnjo megaigralnice na Goriškem. Bilo je tudi nekaj poskusov, da bi nas izenačili z RKC in obračunavali z nami v poznanih koordinatah kulturnega boja. Toda dejstvo je, da smo sodelovali tudi z budistično kogregacijo Dharmaling, da je bil med prvopodpisniki peticije tudi magister Nedžad Grabus, mufti islamske skupnosti v Sloveniji, da je kritično o projektu H&H spregovorila varuhinja človekovih pravic, Komisija Republike Slovenije za medicinsko etiko, Razred za umetnost pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti ter še mnoge druge organizacije in ugledni posamezniki. In kar je najbolj paradoksalno ..., da so nam zagovorniki projekta očitali nedemokratičnost, češ, da smo zaradi svojih predsodkov in principov proti igralništvu in svobodni in legitimni izbiri državljanov, da svoja sredstva potrošijo za zabavo v igralnicah. Nedemokratična bi bila tudi vlada, če ne bi omogočila koncesije C. Država naj se v gospodarstvo ne bi smela vtikati. Istočasno pa so zagovorniki megaigralnice kritizirali vlado, ki je leta 2003 liberalizirala zakon o igrah na srečo in dovolila širjenje igralnih salonov, saj zakon omogoča podelitev kar 45-ih koncesij. In tu je klasičen primer, ki kaže na to, kako je igralniški lobi zagovarjal stališča, ki so bila med seboj v popolnem nasprotju. Menim, da lahko danes v času recesije na ta stališča gledamo bolj kritično in trezno, v času našega boja pa smo se soočali s popolno vznesenostjo in ideologijo neskončne rasti in razvoja liberalističnega koncepta gospodarstva.

- 4. Ali je med predstavniki političnih strank in interesnih skupin, vključenih v pogajanja za izgradnjo »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem, prihajalo do konfliktov in nasprotovanj glede samega projekta? Kje in na kakšen način se je to najbolj izražalo?**

Gospod Vidmar: *Ocenjujem, da je bilo največ konfliktov v trikotniku med predstavniki vlade, igralništva in lokalne skupnosti in znotraj teh treh posameznih akterjev. Ta trenja bi po moje delno prikazala tudi analiza medijev. Zanimiva so tudi trenja znotraj igralništva danes, na primer trenja med državnimi igralnicami in privatnimi igralnimi saloni.*

4.1 Kateri so bili glavni razlogi za nastanek konfliktov (ekonomski interesi, moralne vrednote in podobno)?

Gospod Vidmar: *Osebnostno ne poznam vseh zakulisij. Toda, postavimo si lahko mnoga vprašanja: Kakšna so bila pogajanja med H&H? Kakšno vlogo je pri tem igrala država? Kakšna so bila trenja znotraj posameznih akterjev? Potrebno se je tudi vprašati: kdo ima od iger na srečo največje ekonomske koristi, kolikšne so finančne koristi igralcev, igralnice, lokalne skupnosti, države, mafije ...? Seveda se ne smemo zadovoljiti s tem, kar trdi teorija, da gre za dobitke 50% denarja, ki ga vplačajo igralci. V resnici je ta procent veliko manjši, kajti igralci priigrani denar v večini primerov spet zapravijo. Potrebno je ugotoviti, kaj se dejansko dogaja in se ne smemo zadovoljiti s tem, kar piše v teoriji ter s tem, kar izjavljajo direktorji igralnic.*

Hm ...Menim, da so bila med glavnimi pogajalci nesoglasja predvsem glede ekonomskih interesov, upravljanja in vodenja načrtovanega podjetja. KOI pa je predvsem opozarjala na etične vidike igralništva. Po mojem mnenju gre v prvi vrsti za vprašanje dostojanstva človeka. Igralniška industrija s svojim marketingom izvaja manipulacijo in nasilje nad državljani. Gotovo je igralništvo tudi etično vprašljivo. Tako zaradi načina marketinga kakor zaradi odvisnosti, ki jo igralništvo povzroča. Tu so še dogajanja ob igralništvu, kot so kriminal, prostitucija, pranje denarja, droga. To pa ne pomeni, da ekonomski interesi niso pomembni.

4.2 Kakšen je bil končni rezultat vzpostavljenih (konfliktnih) odnosov med osrednjimi akterji?

Gospod Vidmar: *Odgovoril bom le glede KOI-a. Z vsaj začasnim propadom projekta H&H so prizadevanja KOI-a zamrla. Za nas je to bila odrešitev, kajti v naših prizadevanjih smo že pregorevali. Civilna iniciativa se je po »zmagi« razpustila. Zanimivo je, da se pojavljajo nove civilne iniciative, ki nasprotujejo širitvi igralništva, na primer civilna iniciativa v Dvorski vasi. Zdi se, da se ljudje zaradi zasvojenosti in bankrotov svojcev in sovaščanov vedno bolj zavedajo negativnih učinkov igralništva in iščejo pomoč. Obračajo se tudi na KOI, ki pa dejansko ne obstaja več. Pojavljajo se klici na pomoč. Civilne iniciative, ki bi spremljala dogajanje na področju igralništva v Sloveniji, v bistvu ni. Vsi spopadi, do katerih prihaja so*

bolj lokalnega značaja in med seboj nepovezani. Istočasno pa igralništvo še naprej razpravlja o nadaljnji širitvi igralništva. Vemo, da se pripravlja nov zakon o igrah na srečo. Civilna družba pa več ali manj molči in spi.

4.3 Ali so vzpostavljeni odnosi med osrednjimi akterji bili ključni za ustavitev projekta za izgradnjo »mega« centra na Goriškem?

Gospod Vidmar: Ne vem, kaj vse je bilo v ozadju, da ni prišlo do realizacije projekta H&H. Kolikšno vlogo je pri tem odigrala civilna družba? Nekateri trdijo, da projekt sploh ni bil resno zastavljen. Bil naj bi le »kukavičje jajce« za Janševo vlado. Če drži, da je bilo vse skupaj zgolj megla in igračkanje, potem se seveda postavlja tisoče novih vprašanj o verodostojnosti in etičnosti našega gospodarstva in politike.

5. Kateremu igralcu pripisujete največjo moč in vpliv pri izgradnji »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem? Zakaj?

Gospod Vidmar: Največjo moč ima igralniški lobi, ki ima vizijo in sredstva za doseganje svojih ciljev. Politika bi morala in bi lahko ta vpliv zaradi družbenega interesa omejevala, a je žal v preteklosti sprejela odločitve, ki so v skladu z željami in pričakovanji igralništva. Pri tem je kot »olajševalno« okoliščino politike potrebno upoštevati dve dejstvi: igralništvo prispeva sredstva v državni proračun in to za vlado, ki je na oblasti ni zanemarljivo, kajti učinek igralništva na državni proračun je takojšen. Za negativne posledice igralništva pa pride račun z zamudo, zato to vlade ne zanima, kajti takrat, ko bo račun prišel, bodo za reševanje problemov odgovorni že drugi ljudje.

5.2 Kakšna je po vašem mnenju vloga države pri omenjenem projektu? Ali je bila v izbranem primeru primerna oziroma uresničena?

Gospod Vidmar: Naloga države je, da pretehta, če se igralništvo za državo splača. Menim, da država doslej te analize ni opravila, ker je naročila le ekonomske študije, pozablja pa na vse druge vidike: socialne, zdravstvene, kulturne, duhovne ...Vprašanje je tudi, če so raziskave in študije, ki se dotikajo ekonomske upravičenosti igralništva, dovolj verodostojne in natančne? So v teh raziskavah upoštevani vsi neposredni in posredni stroški igralništva? Ali ni hipokrizija, da se govori le o družbenih stroških igralništva? Kaj pa osebni stroški igralcev? Mar niso igralci državljani in občani, torej del naše družbe in države? S tega vidika, tudi če igralništvo zares prinaša visoke dobičke in nima prav nobenih negativnih posledic, le prerazporeja sredstva iz enih žepov v druge, pri tem pa ne ustvarja nove dodane vrednosti.

Naloga države je tudi, da omogoča demokratično razpravo. S tega vidika se postavlja vprašanje mesta, ki ga ima civilna družba. Kako je zaščiten z zakonodajo? Kaj je s financiranjem civilne družbe?

5.1 Kakšna je po vašem mnenju vloga civilne družbe (lokalnih prebivalcev) pri omenjenem projektu? Ali bi moralo biti mnenje civilne družbe upoštevano v večji meri?

Gospod Vidmar: Glavni problem je, da civilna družba ni dovolj razvita. Zato je tudi logično, da je civilna družba zelo malo upoštevana. Soglasje lokalne skupnosti za koncesije dajejo občinski poslanci, medtem ko občani niti ne vedo, za kaj gre. To je v bistvu manipulacija, za katero pa smo odgovorni tudi občani, ker jo dovolimo. V Dvorski vasi so se krajanji uprli igralnici in vsaj začasno zaustavili načrtovani projekt. Žal so taki primeri redki. Dejstvo je, da bi civilna družba lahko vplivala tudi, ko gre za podaljševanje koncesij, a se zdi, da za to možnost niti ne ve. Pomembno se je zavedati, da je država v službi državljanov in ne obratno. Zato mora zagotoviti upoštevanje demokratične volje ljudi. Tako v primeru, da bi bila večina ljudi za drastično omejitev igralništva v Sloveniji, bi morala država to voljo upoštevati, četudi bi se iz tega vira v državni proračun nateklo manj sredstev.

6. Kakšno usodo pripisujete nadaljnjim potezam glede trenutne stagnacije »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem?

Gospod Vidmar: Kaj se bo zgodilo, ne vem. Kakšen vpliv bo odigrala gospodarska kriza, politika, mednarodni odnosi, interesi vplivnih posameznikov, razrast spletnega igralništva, odločitve v sosednjih državah, vedno večje negativne posledice igralništva ...? Dejstvo je, da se igralniška industrija želi razvijati naprej. Dejstvo je, da je to zapisano tudi v strateških dokumentih glede gospodarskega razvoja Slovenije (na primer v Resoluciji o nacionalnih razvojnih projektih 2007-2023). Menim, da bi morali te dokumente in usmeritve ponovno kritično presoditi in se vprašati o nacionalnih interesih in o nadaljnji smeri razvoja naše države. Pri tem gre za resne zadeve in vprašanja, tudi za preživetje našega naroda in jezika. Eno in drugo po mojem mnenju ni dobro, toda med tem, da so Američani postavili Las Vegas v puščavo in prizadevanjem tistih, ki želijo v puščavo spremeniti raj pod Triglavom, je velika razlika. Bojim pa se, da bo brez civilne družbe razvoj dogodkov potekal v smer, ki je za našo državo in večino državljanov škodljiva. Istočasno pa se po pridobljeni izkušnji zavedam, kako težko je biti kot član civilne družbe dejaven.

6.1 Ali imate kakšno vizijo ali idejo o alternativnem modelu oziroma projektu, ki bi pripomogel k razvoju goriške regije?

Gospod Vidmar: *Osebnost vidim prihodnost našega naroda le v vzgoji otrok in mladih za kompetence, za zmožnosti, ki vključujejo socialne kompetence, zmožnost za premagovanje napora, za kritično razmišljanje in odgovornost, duhovne kompetence in podobno. Vzgajamo pa predvsem z zgledom! Brez tega prizadevanja bomo segnili sami v sebi. Uničili nas niso niti Turki, niti fašisti, niti nacisti, niti komunizem – uničili se bomo sami. K našemu samouničenju in gnitju, po mojem mnenju veliko prispeva tudi ideologija igralništva.*

7. Kako ocenjujete moč vplivanja interesnih skupin na eni strani in političnih strank na drugi strani, na dosedanje odločitve za izgradnjo igralniškega centra na Goriškem? Ali menite, da interesne skupine lahko usodno vplivajo na dokončne odločitve glede omenjene izgradnje?

Gospod Vidmar: *Vpliv interesnih skupin je odvisen od ekonomske in politične moči, ki jih te interesne skupine imajo. Igralniška interesna skupina ima gotovo veliko moč (denar, vpliv na medije, oglaševanje, vpliv na politike in podobno). Zdi se, da smo nasprotniki »mega projekta« že vnaprej obsojeni na končni neuspeh v tej bitki, razen, če se kaj ne zgodi ... Ne glede na obete za končni uspeh vztrajamo na svojih stališčih, ker smo prepričani, da imamo prav in ker menimo, da s svojim delovanjem vsaj malo ozaveščamo družbo o negativnih posledicah, ki jih igralništvo prinaša. Prepričan sem, da bomo na koncu zmagali vojno, četudi bomo morda izgubili bitko.*

Iskrena hvala za vašo pozornost!

PRILOGA B: INTERVJU Z GOSPO LUCIJO MOZETIČ (PRESEDNICO DRUŠTVA ZA KAKOVOST BIVANJA V NOVI GORICI)

1. Kakšno je vaše stališče in mnenje o projektu za izgradnjo »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem iz leta 2007?

Gospa Mozetič: *Tako osebno kot tudi s strani celotnega Društva za kakovost bivanja smo proti takšnemu »mega« centru.*

1.1 Kateri so vaši osrednji argumenti oziroma razlogi, da izražate navedeno stališče?

Gospa Mozetič: *Ključni argumenti, zakaj navajam takšno stališče so, da podatki, s katerimi so zagovorniki oziroma tuji investitorji »mega« kompleksa prihajali na dan, niso upoštevali majhnosti države. O tem sem imela tudi sama osebno z gospo Jonesovo (op. predstavnica in pogajalka družbe Harrah's) dvakrat možnost razpravljati, na kar se je izkazalo, da so najprej začeli z desetimi milijoni, nato s petimi milijoni, tako da je bila to čista »fama«. In ko je tudi ona sama videla našo deželo, ji je bilo jasno, da takšnega projekta ni smotno izpeljati v Sloveniji, že glede samega obiska igralniško-zabavišnega centra. Naslednji razlog je čista ekologija, kajti v takem zelenem okolju nima takšen objekt, v katerega bi naj prišlo recimo štiri milijone ljudi na leto (manj se jim finančno niti ne bi splačalo), kaj iskati.*

2. V kolikšni meri in na kakšen način ste sodelovali z ostalimi akterji, vključenimi v procese pogajanj za izgradnjo »mega« igralniškega kompleksa?

Gospa Mozetič: *Društvo za kakovost bivanja je imelo to dobro lastnost, da se je nanj aktivno obračala v največji meri civilna iniciativa, na širšem polju tudi Koordinacija za omejevanje igralništva (oni so bolj segali na področje Vipavske in Koprške), s katerimi smo v sodelovanju izdali tudi peticijo. Po tej potezi lahko rečem, da se nam je pridružila celotna Slovenija (recimo Sindikat zaposlenih, razni strokovnjaki in vsi ostali, ki so se kadarkoli ukvarjali s področjem igralništva).*

2.1 S katerimi akterji ste največkrat sodelovali?

Gospa Mozetič: *Največ z lokalnim prebivalstvom in skupinami, ki so zagovarjale podobna stališča do »mega« igralniško-zabavišnega centra.*

2.2 Kateri so bili osrednji razlogi za željo po sodelovanju?

Gospa Mozetič: *Poglejte, v Novi Gorici imamo že petnajst let igralniško ponudbo in mi z njo živimo zadnja leta. Toliko, kot smo bili na začetku nemočni (smo še tudi danes) ..res je, da igralništvo prinaša zaposlenost velikega števila ljudi na Goriškem, vendar pa ni vzporednega zbiranja vseh nesrečnih in negativnih posledic, ki so večinoma izrazito prikrite. In to so tudi ključni razlogi, da smo se povezali z ljudmi, zlasti z lokalnim prebivalstvom (civilno družbo), ki je priča takšnim negativnim učinkom igralništva.*

2.3 Ali ste se pri navezovanju stikov in vzpostavljanju odnosov z ostalimi akterji srečali s kakšnimi ovirami? Katerimi?

Gospa Mozetič: *Ja, seveda. Nas so na začetku zelo grdo gledali, tudi napadali. Še posebej doktorji ekonomije in sociologije, ki so naredili tisto naročeno študijo (doktor Makarovič, doktor Rončevič), ki si tega ne bi smeli privoščiti. Osebno pa nas sicer niso napadali ali omejevali pri delu.*

3. Ali ste s strani ostalih akterjev (interesnih skupin, političnih strank, lokalne skupnosti in podobno) občutili kakršenkoli pritisk ali omejitve?

Gospa Mozetič: *Najbolj se je to pokazalo v televizijski oddaji Tarča, ki je zelo premaknila stvari. Res je, da je bila v nepravem terminu (v juliju 2007), ko veliko ljudi ni bilo doma, vendar je bil odziv vseeno izredno velik, saj so ljudje imeli neposredno možnost videti, kakšne so zadeve v resnici glede pritiskov »močnejših«.*

3.1 Na kakšen način so poskušali vplivati na vas?

Gospa Mozetič: *No, v tej oddaji sem bila tudi osebno izpostavljena, kajti gospod Šircelj (tedanji član politične stranke Nova Slovenija), ki je v oddaji zastopal gospoda Bajuka, me je vidno provociral, želel neposredno izzvati.*

4. Ali je med predstavniki lokalne skupnosti, interesnih skupin, državne oblasti, političnih strank in ostalih, vključenih v pogajanja za izgradnjo »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem, prihajajo do konfliktov in nasprotovanj glede samega projekta? Kje in na kakšen način se je to najbolj izražalo?

Gospa Mozetič: *Seveda je prihajalo do konfliktov. Interes je bil z vsake strani (torej predstavnikov določenih stališč) ogromen, še posebej s strani države, ki jo je na koncu prehitel čas, da projekt ni bil izpeljan. Namreč, ne gre za to, da bi mi tako vplivno uspeli ...Uspeli smo zgolj v tolikšnem obsegu, da vlada ni zmogla v tako kratkem času spremeniti zakonodaje, saj je bil s strani Američanov glavni predpogoj za izgradnjo »mega« zabavišča sprememba davčne zakonodaje.*

4.1 Kateri so bili glavni razlogi za nastanek konfliktov (ekonomski interesi, moralne vrednote in podobno)?

Gospa Mozetič: *Razlogov je več, kajti ključno dejstvo je, da se to vprašanje vleče že skozi več mandatov zadnjih vlad, zato ni bilo le v rokah prejšnje vlade in tudi danes še veliko ljudi računa na kakšen podoben projekt.*

4.2 Kakšen je bil končni rezultat vzpostavljenih (konfliktnih) odnosov med osrednjimi akterji? Ali so vzpostavljeni odnosi med osrednjimi akterji bili ključni za ustavitev projekta za izgradnjo »mega« centra na Goriškem?

Gospa Mozetič: *Rekla bi, da sami odnosi, ki so se vzpostavili med takratnimi pogajanci in razpravami o »mega« centru na Goriškem niso bili ključni za ustavitev projekta, temveč je glavni razlog v preteklih negativnih doživljanjih sedanje igralnice v Novi Gorici in političnih neskladjih o samem projektu.*

5. Kateremu igralcu pripisujete največjo moč in vpliv pri izgradnji »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem? Zakaj?

Gospa Mozetič: *Največjo moč seveda državi, državnim igralcem, saj so se ideje o tako obsežnem projektu po internih informacijah pojavljale že več let nazaj. Vloga države in njen vpliv se kažeta samo skozi ekonomske zahteve v smislu trženja: igralec je osnovna sestavina igralništva in ker ima goriška regija v zaledju Italijane, ki pa igralništvo dojemajo kot pristočasno aktivnost, zabavo in igralnice zato (ne glede na strahotne izgube!) tudi redno obiskujejo. V zadnjem času v Novi Gorici opažamo tudi vse več kitajskih gostov, ki pa imajo podobne lastnosti obiskovanja igralnic.*

5.1 Kakšna je po vašem mnenju vloga civilne družbe (lokalnih prebivalcev) pri omenjenem projektu? Ali bi moralo biti mnenje civilne družbe upoštevano v večji meri?

Gospa Mozetič: *Vloga civilne družbe je dobila zelo veliko moč, kajti naše društvo deluje že enajsto leto in med tem časom nam je v sodelovanju z lokalnimi prebivalci uspelo izvesti kar nekaj učinkovitih potez, saj prebivalci verujejo v nas in naše poslanstvo. Glede problema o izgradnji »mega« igralniško-zabavišnega kompleksa je bilo mnenje civilne družbe upoštevano v dovolj veliki meri, saj smo njihove zahteve in pričakovanja podali naprej v javno debato, imeli smo sestankovanja s tedanjim direktorjem Nikom Troštem, z novim vodstvom HIT-a, ker so vedeli, da nas za uspešno izvedbo projekta morajo upoštevati. Želeli so nas prepričati v pozitivnost in dobronamernost projekta (glede turizma in podobno), zlasti na temelju izvedenih oziroma naročenih ekspertiz o tem »mega« centru.*

6. Kakšno usodo pripisujete nadaljnjim potezam glede trenutne stagnacije »mega« igralniško-zabavišnega centra na Goriškem?

Gospa Mozetič: *Menim, da do nadaljnjih razmišljanj o izvedbi tako obsežnega projekta ne bo več prihajalo, tako da je zadeva zaključena. Dejansko se je okolje osvestilo, kaj bi takšna investicija pomenila za lokalno okolje.*

6.1 Obstajajo kakšne alternativne rešitve za pospešeni razvoj goriške regije?

Gospa Mozetič: *Kot alternativni model bi izpostavila povezovanje in spodbujanje igralništva skozi ostale, veliko pomembnejše turistične atraktivnosti goriške regije in tudi širše (gradovi, kulinarika in podobno).*

Iskrena hvala za vaše sodelovanje!

PRILOGA C: INTERVJU Z GOSPODOM IGORJEM DOLENCEM (PREDSTAVNIKOM SLOVENSKE DEMOKRATSKE STRANKE – SDS)

1. Kakšen odnos ima vaša politična stranka do sodelovanja z interesnimi skupinami in po katerem kriteriju presoimate smotrnost sodelovanja za skupno vplivanje na določene javnopolitične odločitve?

Gospod Dolenc: *Podpiramo sodelovanje z interesnimi skupinami, o načinu sodelovanja z njimi pa se odločamo na osnovi njihovega programa oziroma interesa.*

- 2. Na kakšen način in s katerimi mehanizmi ste do sedaj sodelovali s posameznimi interesnimi skupinami ter kako ocenjujete uspešnost skupnega vplivanja oziroma (v nasprotnem primeru), zakaj odklanjate sodelovanje z interesnimi skupinami?**

Gospod Dolenc: *Doslej s temi skupinami nismo sodelovali. Sodelovanja z njimi ne odklanjamo, ga pa presojamo glede na vsebino interesa takšne skupine.*

- 3. Kakšno je vaše stališče o izgradnji »mega« igralniško-zabavišnega kompleksa na Goriškem?**

Gospod Dolenc: *Izgradnjo tega turističnega kompleksa podpiramo.*

- 4. Na kakšen način ste (poskušali) vplivali(ti) na končno odločitev omenjenega vprašanja o izgradnji »mega« kompleksa?**

Gospod Dolenc: *Izrazili smo podporo v Mestnem svetu občine Nova Gorica.*

- 5. Ali ste v okviru izražanja svojih mnenj in vpliva na javnopolitično odločitev glede same izgradnje »mega« kompleksa sodelovali s kakšno interesno skupino, ki je zastopala oziroma zastopa enaka ali podobna stališča o igralništvu, in na kakšen način? Če ne: zakaj niste sodelovali?**

Gospod Dolenc: *Doslej s temi skupinami nismo sodelovali. Sodelovanja z njimi ne odklanjamo, ga pa presojamo glede na vsebino interesa takšne skupine.*

- 6. Kako ocenjujete moč vplivanja interesnih skupin na dosedanje odločitve za izgradnjo igralniškega centra na Goriškem? Ali menite, da interesne skupine lahko usodno vplivajo na dokončne odločitve glede omenjene izgradnje?**

Gospod Dolenc: *Umestitev takšnega turističnega kompleksa na Goriško zahteva uskladitev z vsemi interesnimi skupinami, saj je le tako zagotovljeno, da se bo takšen center »vrasel« v okolje.*

Iskrena hvala za vaše sodelovanje!

PRILOGA D: INTERVJU Z GOSPODOM MILOŠEM PAVLICO (PREDSTAVNIKOM SOCIALNIH DEMOKRATOV - SD)

- 1. Kakšen odnos ima vaša politična stranka do sodelovanja z interesnimi skupinami in po katerem kriteriju presoimate smotrnost sodelovanja za skupno vplivanje na določene javnopolitične odločitve?**

Gospod Pavlica: *Stranka praviloma sodeluje z vsemi interesnimi skupinami, če niso njihovi cilji v neposrednem nasprotju s programom stranke. Seveda nam je bližje sodelovanje z interesnimi skupinami, ki zastopajo socialne interese ljudi, človekove pravice in odprto demokratično družbo ter okoljska vprašanja.*

- 2. Na kakšen način in s katerimi mehanizmi ste do sedaj sodelovali s posameznimi interesnimi skupinami ter kako ocenjujete uspešnost skupnega vplivanja oziroma (v nasprotnem primeru), zakaj odklanjate sodelovanje z interesnimi skupinami?**

Gospod Pavlica: *Do sedaj smo imeli številne vsebine sodelovanja tako na državnem kot na lokalnih nivojih. Rezultati so seveda različni in se kažejo v rešitvah posameznih problemov, ki jih predstavljajo interesne skupine. Lahko so to spremembe ali sprejem posameznih zakonov ali drugih predpisov ali samo moralna in logistična podpora tem skupinam pri javnih predstavitev vsebin, ki jih zastopajo. Na splošno menimo, da je bilo dosedanje sodelovanje uspešno, saj se na našo stranko obrača veliko teh skupin tudi večkrat in z idejami ter svojimi pobudami prispevajo tudi pri izpolnjevanju našega programa.*

- 3. Kakšno je vaše stališče o izgradnji »mega« igralniško-zabavišnega kompleksa na Goriškem?**

Gospod Pavlica: *Menimo, da je potrebno skrbno proučiti posledice izgradnje tega zabavišnega »mega« centra na okolje, o čemer govorijo tudi različne interesne skupine pa tudi lokalne skupnosti. Načeloma podpiramo izgradnjo, ki bi prinesla več pozitivnih učinkov na področju turizma in zabaviščno-rekreativnih vsebin in veliko manj na področju igralništva.*

- 4. Na kakšen način ste (poskušali) vplivali(ti) na končno odločitev omenjenega vprašanja o izgradnji »mega« kompleksa?**

Gospod Pavlica: *Naša stranka v celoti zaupa presoji županov, ki so njeni člani in ki so aktivno vključeni v sprejemanje odločitev o izgradnji tega centra.*

- 5. Ali ste v okviru izražanja svojih mnenj in vpliva na javnopolitično odločitev glede same izgradnje »mega« kompleksa sodelovali s kakšno interesno skupino, ki je zastopala oziroma zastopa enaka ali podobna stališča o igralništvu, in na kakšen način? Če ne: zakaj niste sodelovali?**

Gospod Pavlica: *Pogovarjali smo se tudi z zastopniki interesnih skupin in izmenjali informacije o morebitnih pozitivnih in negativnih posledicah izgradnje tega centra.*

- 6. Kako ocenjujete moč vplivanja interesnih skupin na dosedanje odločitve za izgradnjo igralniškega centra na Goriškem? Ali menite, da interesne skupine lahko usodno vplivajo na dokončne odločitve glede omenjene izgradnje?**

Gospod Pavlica: *Interesne skupine ne morejo usodno vplivati na dokončne odločitve o izgradnji tega centra, so pa pomemben člen boljše informiranosti ljudi o možnih prednostih in slabostih njegove izgradnje.*

Iskrena hvala za vaše sodelovanje!

PRILOGA E: INTERVJU Z GOSPODOM ZMAGOM JELINČIČEM PLEMENITIM (SLOVENSKA NACIONALNA STRANKA - SNS)

- 1. Kakšen odnos ima vaša politična stranka do sodelovanja z interesnimi skupinami in po katerem kriteriju presoimate smotrnost sodelovanja za skupno vplivanje na določene javnopolitične odločitve?**

Gospod Jelinčič Plemeniti: *Sodelovanje z interesnimi skupinami je smiselno, kriterije za sodelovanje pa določamo po tem, koliko lahko določena zadeva prinese pozitivnega za Republiko Slovenijo ter njene državljane.*

- 2. Na kakšen način in s katerimi mehanizmi ste do sedaj sodelovali s posameznimi političnimi strankami ter kako ocenjujete uspešnost skupnega vplivanja oziroma (v nasprotnem primeru), zakaj odklanjate sodelovanje s političnimi strankami?**

Gospod Jelinčič Plemeniti: *Edini mehanizem, ki ga dovoljuje parlamentarna demokracija je delovanje v državnem zboru, razprave pri vloženi zakonodaji, vlaganje amandmajev ter njihovo zagovarjanje ter vlaganje pobud vladi in nekatere stvari od teh pripravljamo tudi*

skupaj s posameznimi zainteresiranimi skupinami – pri pripravi nekaterih zakonskih predlogov smo jih k sodelovanju povabili sami, včasih pa se s predlogi na nas obrnejo oni.

3. Kakšno je vaše stališče o izgradnji »mega« igralniško-zabavišnega kompleksa na Goriškem?

Gospod Jelinčič Plemeniti: *Stališče je pozitivno, saj sodimo, da bo prineslo veliko več koristi kot slabosti – nova delovna mesta, nov trg za lokalne proizvajalce, prihodke v državni proračun, če jih naštejemo samo nekaj. Žal so se odločili za gradnjo na Goriškem, kjer pretiranih težav na teh področjih prebivalstvo ne čuti, se pa ob tem ne zavedajo, da bodo čez čas še kako potrebovali dodatna delovna mesta, ki jih zdaj odklanjajo.*

4. Na kakšen način ste (poskušali) vplivali(ti) na končno odločitev omenjenega vprašanja o izgradnji »mega« kompleksa?

Gospod Jelinčič Plemeniti: *Za enkrat s svojimi mnenji in dogovori na novinarska vprašanja, ostalo bomo videli v prihodnje, sicer pa verjetno kakšne večje možnosti vplivanja trenutno niti nimamo.*

5. Ali ste v okviru izražanja svojih mnenj in vpliva na javnopolitično odločitev glede same izgradnje »mega« kompleksa sodelovali s kakšno politično stranko ali interesno skupino, ki je zastopala oziroma zastopa enaka ali podobna stališča o igralništvu, in na kakšen način? Če ne: zakaj niste sodelovali?

Gospod Jelinčič Plemeniti: *Nismo sodelovali, ker se niso obrnili na nas.*

6. Kako ocenjujete moč vplivanja interesnih skupin na eni strani in političnih strank na drugi strani, na dosedanje odločitve za izgradnjo igralniškega centra na Goriškem? Ali menite, da interesne skupine lahko usodno vplivajo na dokončne odločitve glede omenjene izgradnje?

Gospod Jelinčič Plemeniti: *V primeru igralniškega centra lahko govorimo o interesnih skupinah zgolj s stališča nekakšnih kvazi-državljskih iniciativ, ki jih sestavljajo v glavnem lažni dušebrižniki, po navadi tudi v veliki meri cerkveno obremenjeni ali celo s strani cerkve (predvsem RKC) nagovorjeni k dejavnosti proti izgradnji centra. Žal imajo takšne skupine v slovenskih medijih odlično pokritost in ravno mediji jim dajejo legitimnost. Res pa je tudi, da mediji, v glavnem zaradi slabe izobraženosti novinarjev, ne zmorejo dojeti kaj več kot zgolj zunanjo podobo, zato jim izjave teh iniciativ pridejo prav za polnjenje člankov.*

PRILOGA F: DOPIS GORIŠKEGA DRUŠTVA ZA KAKOVOST BIVANJA MINISTRSTVU ZA FINANCE RS

Goriško društvo za kakovost bivanja

Kidričeva 9, p.p. 275, 5000 Nova Gorica.

Ministrstvo za finance
dr. Andrej Bajuk
Župančičeva 3

1502 Ljubljana

Datum: 21.12.2005

Spoštovani gospod minister, Andrej Bajuk!

Ob prehodu v novo leto, ki bo za nas novogoričane morda zelo pomembno, vam podarjamo knjigo, ki z nevtralnega stališča tehta, kaj dobrega in kaj slabega prinaša igralništvo.

Zavedamo se, da kot delček civilne družbe nimamo prav nobenih možnosti v boju proti »industriji«, ki z »legalno krajo« prinaša milijardne dobičke. Ko se dobiček deli so že vsi ob koritu pozabili, da je vse te milijarde nekdo zakockal, ne da bi dobil v zameno kaj drugega kot razočaranje, žalost in obup.

Gospod minister, politiki so med prvimi odvisneži od iger na srečo, od hazarda, ker so odvisni od denarja in v igralništvu se obrača zelo veliko denarja.

Prede se odločate o morebitnih davčnih olajšavah za gradnjo igralniškega megacentra v okolici Nove Gorice trikrat premislite kaj to dolgoročno pomeni.

Upamo, da vam bodo zaključki pričujoče knjige pomagali pri zapletenih in težkih odločitvah.

Želimo vam umirjen Božič in zdravo Novo leto.

Goriško društvo za kakovost bivanja.

Stališče in sklep o tem dopisu je društvo sprejelo na svoji seji dne 19.12.05

Priložena je knjiga Earl I. Grinols Gambling in America, Cost and Benefits

Matična številka: 1149741; Davčna številka: 26153602, društvo ni davčni zavezanec za DDV.
TRR društva je odprt pri Raiffeisen Krekova banka d.d., štev: 24500-9004068817.

Hazard-BaiaKnjiga. Stran 1/1

PRILOGA G: DOPIS GORIŠKEGA DRUŠTVA ZA KAKOVOST BIVANJA VLADI REPUBLIKE SLOVENIJE

Goriško društvo za kakovost bivanja

Kidričeva 9, p.p. 275, 5000 Nova Gorica.

Vlada Republike Slovenije
G. PREDSEDNIK VLADE

GREGORČIČEVA 20

1000 LJUBLJANA

Datum: 17.12.2005

Spoštovani gospod predsednik!

Pišemo Vam v zvezi s predvideno izgradnjo novega igralniško zabavišnega centra, ki naj bi ga gradila skupaj Hit d.d. iz Nove Gorice in družba Harrah's iz Las Vegasa.

V našem društvu že več let aktivno spremljamo igralništvo v našem mestu in se zavedamo tudi negativnih vplivov, ki jih ta dejavnost prinaša. V letu 2003 smo organizirali okroglo mizo v zvezi z igrami na srečo.

Pred časom smo v časopisih prebrali vašo izjavo v kateri zagotavljate, da je "vlada ob zagotovilih, da bo imel projekt pozitivne posredne in neposredne učinke, pripravljena prilagoditi tudi zakonodajo".

Prilagoditev te zakonodaje je za vpletene investitorje ključnega pomena pri celotni investiciji.

V zvezi s »pozitivnimi posrednimi in neposrednimi učinki« pa bi Vas radi opozorili na raziskavo: **Analiza vpliva igralniške dejavnosti na gospodarsko in družbeno okolje v mestni občini Nova Gorica.** Dostopna je na spletni strani <http://www.nova-gorica.si/>. (Gradiva za seje mestnega sveta, 32. seja.) Raziskavo je opravila Ekonomska fakulteta v Ljubljani (prof. dr. Janezu Prašnikarju, doc. dr. Marku Pahorju in mag. Ljubici Kneževič) in je prva raziskava na temo igralništva opravljena v Sloveniji, zato ji velja posvetiti vso pozornost.

Avtorji so na enem mestu zbrali množico raziskav, interpretirali sekundarne podatke, opravili so intervjuje z oblikovalci lokalnega okolja in anketirali prebivalstvo. Raziskavi bi sicer lahko pripisali določeno pristranskost predvsem pri interpretaciji, posebej pa še selektivnem izboru sekundarnih podatkov. (O tem kdaj drugič.)

Toda kljub temu, je zaključek vreden vse pozornosti. Napisan je na strani 63:

»Razvoj igralništva ima za mestno občino Nova Gorica prevladujoče pozitivne učinke. Verjetno je pglavlni vzrok za to v tem, da je igralništvo v Novi Gorici pretežno izvozno naravnana dejavnost, ki mora taka v prihodnosti tudi ostati.«

Matična številka: 1149741; Davčna številka: 26153602, društvo ni davčni zavezanec za DDV.
TRR društva je odprt pri Raiffeisen Krekova banka d.d., štev: 24500-9004068817.

KockaniePredsednikuVlade. Stran 1/6

Ustavimo se pri prvem stavku. Kaj pa drugega? Proračun Mesten občine Nova Gorica je zaradi koncesijske dajatve za 13% večji od povprečnega proračuna ostalih mestnih občin v Sloveniji glede na število prebivalcev. (Stran 34.)

In sedaj še pri drugem stavku. Delež domačih gostov v igralnih salonih je 28% in v igralnicah 5% (stran 19). V kolikor se bi delež domačih gostov povečal, bi se torej pozitivni učinki izničili.

Dejstvo je namreč, da 80 % družbenih stroškov igralništva odhaja čez mejo in 80% ekonomskih koristi ostaja pri nas. Kako dolgo še?

In sploh, ali nismo v mesecu maju 2004 podirali mejo in Novo Gorico celemu svetu predstavili »kot povezovalni element med vzhodom in zahodom, kot stično točko, ki povezuje različna gospodarstva, različne kulture in različne ljudi.« Saj smo mislili resno?

Vaša in naša odgovornost in naloga je, da spregledamo ozke in kratkoročne (predvsem lokalne) ekonomske interese. V kolikor bomo sprejeli ponudbo ameriškega kapitala, ki v svojem bistvu išče izključno ekonomske koristi (kar pravzaprav ne preseneča), bomo sprejeli tudi (nakazano z omenjeno raziskavo) vse negativne posledice, ki bodo seveda ostale tu, v Sloveniji, pri nas v Novi Gorici in pri naših prijateljih na oni strani meje. Ekonomske koristi pa bodo seveda odšle v Ameriko. Res ne razumemo kaj naj si mislimo drugega ob zahtevi, da se znižajo davki, dobiček od iger pa gre Američanom in drugim zasebnikom namesto državi, ki je sedaj izključna lastnica družbe HIT d.d. Država naj bi tako odstopila davke in dobiček za zlo, ki ga bodo prinesle igre na srečo. Zakaj je bila medijem s strani HITa dana izjava, da lahko nova igralniška združba zamaja HIT, si lahko posledično samo mislimo.

V upanju na vašo pokončno držo, ki ste jo že nešteto krat dokazali Vas lepo pozdravljamo.

Goriško društvo za kakovost bivanja
Predsednik:
Marvin Šulin

To pismo je društvo določilo na svoji seji dne 12.12.2005.

Priloge:

- Apel strankam » HAZARD: PRIHODNOST ALI PROPAD? «
- Temna stran igralništva » ALI JE RES «